

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
JULIANE KOKOTT
esitatud 13. oktoobril 2011¹

Kohtuasi C-43/10

Nomarchiaki Aftodioikisi Aitoloakarnanias jt

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Symvoulio tis Epikrateias (Kreeka))

Keskonnakaitse — Direktiiv 2000/60/EÜ — Liidu veepoliitika — Jõe ümbersuunamine — Jõe voolusängist kõrvalesuunamine — Valglapiirkondade majandamiskavade kehtestamise tähtaeg — Eeltoime — Üldsuse osalemine — Direktiiv 2001/42/EÜ — Kavade ja programmide keskkonnamõju hindamine — Ajaline kohaldatavus — Direktiiv 85/337/EMÜ — Keskkonnamõju hindamine seoses tagajärgedega — Varasemate uuringute kasutatavus — Direktiiv 92/43/EMÜ — Loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse — Ühenduse tähtsusega alade kaitse — Direktiiv 79/409/EMÜ — Lindude kaitse — Erikaitsealade kaitse — Hindamine seoses tagajärgedega — Keeld põhjustada seisundi halvenemist — Kahjustamise õigustatus

Sisukord

I. Sissejuhatus	3
II. Õiguslik raamistik	4
A. Liidu õigus	4
1. Direktiiv 2000/60/EÜ	4
2. Direktiiv 85/337/EMÜ	7
3. Direktiiv 2001/42/EÜ	7
4. Direktiiv 79/409/EMÜ	9
5. Direktiiv 92/43/EMÜ	9
B. Kreeka õigus	10
III. Asjaolud ja eelotsusetaotlus	11

¹ — Algkeel: saksa.

IV. Õiguslik hinnang	14
A. Direktiiv 2000/60/EÜ	14
1. Esimene küsimus – direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 kohaldamise aeg	14
2. Kolmanda küsimuse esimene osa – vee teistesse valglaapiirkondadesse suunamise lubatavus	16
a) Direktiivi 2000/60/EÜ artiklist 4 tulenevad kaitse- ja taastamiskohustused	16
b) Direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 kohaldamine projektidele	16
c) Vee hea seisund	17
d) Erandi tegemine keskkonnaalastest eesmärkidest	17
3. Teine küsimus – valglaapiirkondade majandamiskavade vajalikkus	18
4. Kolmanda küsimuse teine osa – ümbersuunamise lubatud eesmärgid	19
5. Kolmanda küsimuse kolmas osa – alternatiivsete lahenduste hindamine	20
6. Neljas küsimus – direktiivi 2000/60/EÜ eeltoime	21
a) Direktiivide eeltoimet puudutav kohtupraktika	21
b) Õiguspärane ootus ja õiguskindlus	21
c) Põhikohtuasi	23
7. Viies küsimus – üldsuse osalemine	25
B. Direktiiv 85/337/EMÜ	26
C. Direktiiv 2001/42/EÜ	27
1. Seitsmes küsimus – direktiivi 2001/42/EÜ esemeline kohaldamisala	28
a) Mõiste „kavad ja programmid”	28
b) Majandamiskavade hindamise kohustus	28
2. Kaheksas küsimus – direktiivi 2001/42/EÜ ajaline kohaldatavus	29
a) Majandamiskavade ettevalmistamine	29
b) Acheloosi jõe ümbersuunamise kava ettevalmistamine	30
c) Kaheksanda küsimuse kohta tehtud järeldus	31
3. Üheksas küsimus – keskkonnamõju hindamise ulatus	31
D. Looduskaitse	32
1. Kümnes küsimus – väljapakutud alade kaitse seaduse nr 3481/2006 vastuvõtmisel	32
a) Väljapakutud alade esialgne kaitse	33

b) Alade kaitse pärast kandmist ühenduse loetellu	33
c) Kümnenda küsimuse kohta tehtud järeldus	36
2. Üheteistkümnes küsimus	36
a) Direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 3 esimene lause	36
b) Direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõiked 2 ja 4	37
c) Üheteistkümnenda küsimuse kohta tehtud järeldus	38
3. Kaheteistkümnes küsimus – ülekaalukast üldisest huvist tulenevad põhjused	38
4. Kolmeteistkümnes küsimus – Natura 2000 võrgustiku üldise sidususe kaitse	39
5. Neljateistkümnes küsimus – jõe loodusliku ökosüsteemi ümberkujundamine	40
V. Ettepanek	40

Sissejuhatus

1. Juba üle 20 aasta töötavad Kreeka asutused välja projekti, mille eesmärk on suunata Lääne-Kreeka Acheloosi jõgi osaliselt Ida-Kreeka Pineiose jõkke ning kasutada selle ülemjooksu elektrienergia tootmiseks. Symvoulío tis Epikrateias (edaspidi „Riiginõukogu”) on aga projekti heakskiitmise otsused korduvalt tühistanud. Põhikohtuasjas on tegemist küsimusega, kas 2006. aasta seadus, millega anti projektile taas teostusluba, on kehtiv.

2. Väga ulatusliku ja keeruka eelotsusetaotluse keskmes on küsimus, kas ja mil määral tuleb kõnealust seadust hinnata direktiivi 2000/60/EÜ² alusel, kuigi seaduse vastuvõtmise ajal ei olnud direktiivis sätestatud asjaomaste kohustuste täitmiseks ettenähtud üleminekuajag veel lõppenud. Peale selle tuleb selgeks teha, mil määral on õigusloomemenetluses viitamine varasema haldusmenetluse raames teostatud keskkonnamõju hindamisele kooskõlas direktiiviga 85/337/EMÜ.³ Lisaks soovitakse teada, kas kohaldada tuli direktiivi 2001/42/EÜ⁴ ja kas eespool nimetatud keskkonnamõju hindamise kõrval oli vaja teostada keskkonnamõju hindamine vastavalt direktiivile 2001/42/EÜ. Lõpuks tuleb uurida küsimusi, mis käsitlevad direktiivis 92/43/EMÜ⁵ viidatud asjassepuutuvate Natura 2000 alade kaitset.

2 — Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2000. aasta direktiiv 2000/60/EÜ, millega kehtestatakse ühenduse veepoliitika alane tegevusraamistik (EÜT L 327, lk 1; ELT eriväljaanne 15/05, lk 275), mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. novembri 2001. aasta otsusega nr 2455/2001/EÜ, millega kehtestatakse veepoliitika valdkonna prioriteetsete ainete nimistu (EÜT L 331, lk 1; ELT eriväljaanne 15/06, lk 358).

3 — Nõukogu 27. juuni 1985. aasta direktiiv 85/337/EMÜ teatavate riiklike ja eraprojektide keskkonnamõju hindamise kohta (EÜT L 175, lk 40; ELT eriväljaanne 15/01, lk 248), mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. mai 2003. aasta direktiiviga 2003/35/EÜ, milles sätestatakse üldsuse kaasamine teatavate keskkonnaga seotud kavade ja programmide koostamises (ELT L 156, lk 17; ELT eriväljaanne 15/07, lk 466).

4 — Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. juuni 2001. aasta direktiiv 2001/42/EÜ teatavate kavade ja programmide keskkonnamõju hindamise kohta (EÜT L 197, lk 30; ELT eriväljaanne 15/06, lk 157).

5 — Nõukogu 21. mai 1992. aasta direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, lk 7; ELT eriväljaanne 15/02, lk 102), mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. septembri 2003. aasta määruse (EÜ) nr 1882/2003 EÜ asutamislepingu artiklis 251 osutatud menetlusele vastavates õigusaktides sätestatud rakendusvolituste kasutamisel komisjoni abistavaid komiteesid käsitlevate sätete kohandamise kohta nõukogu otsusega 1999/468/EÜ (ELT L 284, lk 1; ELT eriväljaanne 01/04, lk 447).

I. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

1. Direktiiv 2000/60/EÜ

3. Direktiivi 2000/60/EÜ tähtsamad keskkonnaalased eesmärgid ja võimalikud erandid on sätestatud artiklis 4:

„1. Vesikonna majandamiskavas nimetatud meetmeprogrammide elluviimisel:

a) pinnavee puhul:

- i) rakendavad liikmesriigid vajalikke meetmeid, et ära hoida kõigi pinnaveekogude seisundi halvenemine, kui lõigetest 6 ja 7 ei tulene teisiti ning ilma et piirataks lõike 8 kohaldamist;
- ii) kaitsevad, parandavad ja taastavad liikmesriigid kõiki pinnaveekogusid, kui alapunkti iii kohaldamisest tehis- ja oluliselt muudetud veekogude suhtes ei tulene teisiti, eesmärgiga saavutada pinnavee hea seisund hiljemalt 15 aastat pärast käesoleva direktiivi jõustumist vastavalt V lisa sätetele, järgides seejuures lõike 4 kohaselt kindlaks määratud tähtajapikendusi ja lõigete 5, 6 ja 7 kohaldamist ning ilma et see piiraks lõike 8 kohaldamist;
- iii) kaitsevad ja parandavad liikmesriigid kõiki tehisveekogusid ja oluliselt muudetud veekogusid eesmärgiga saavutada hea ökoloogiline potentsiaal ja pinnavee hea keemiline seisund hiljemalt 15 aasta möödumisel käesoleva direktiivi jõustumisest vastavalt V lisa sätetele, järgides seejuures lõike 4 kohaselt kindlaks määratud tähtajapikendusi ja lõigete 5, 6 ja 7 kohaldamist ning ilma et see piiraks lõike 8 kohaldamist;

iv) [...];

ilma et see piiraks artiklis 1 osutatud vastavate rahvusvaheliste lepingute kohaldamist asjaomaste poolte suhtes;

b) põhjavee puhul:

[...]

3. Liikmesriigid võivad lugeda pinnaveekogu tehislikuks või tugevasti muudetuks, kui:

- a) hea ökoloogilise seisundi saavutamiseks vajalikud muudatused veekogu hüdro-morfoloogilistes omadustes avaldaksid märkimisväärset negatiivset mõju:
 - i) keskkonnale laiemalt;
 - ii) navigatsioonile, sealhulgas sadamarajatistele, või puhkeaja veetmise võimalustele;
 - iii) tegevusele, milleks vett varutakse, näiteks joogiveevarude, elektrienergia tootmise või niisutuse tarvis;
 - iv) veeregulatsioonile, üleujutuste vastu kindlustamisele, drenaažile või

- v) inimeste muule võrdselt tähtsale püsivale arendustegevusele;
- b) veekogu tehiskust või muudetud iseloomust tulenevat kasu ei ole tehniliste võimaluste või ebaproportsionaalselt suurte kulude tõttu võimalik saavutada muude vahenditega, mis oleksid keskkonna seisukohalt oluliselt paremad.

Selline määratlus ja selle põhjendused tuleb artikli 13 kohaselt nõutavas vesikonna majandamiskavas konkreetselt ära näidata ja seda tuleb iga kuue aasta järel uuendada.

4. [...]

5. Liikmesriigid võivad seada eesmärgiks saavutada konkreetsete veekogude jaoks lõikes 1 nõututest leebemad keskkonnavalased eesmärgid, kui artikli 5 lõike 1 alusel on kindlaks tehtud, et nad on inimtegevusest nii mõjutatud, või kui nende looduslik seisund on selline, et nende eesmärkide saavutamine oleks võimatu või ebaproportsionaalselt kulukas, ning kui on täidetud kõik järgmised tingimused:

- a) keskkonnavalaseid või sotsiaalmajanduslikke vajadusi, mida selline inimtegevus rahuldab, ei ole võimalik rahuldada muude vahenditega, mis oleksid keskkonna seisukohalt oluliselt paremad ega tooks kaasa ebaproportsionaalselt suuri kulutusi;
- b) liikmesriigid tagavad:
 - pinnavee puhul parima võimaliku ökoloogilise ja keemilise seisundi saavutamise, võttes arvesse mõju, mida inimtegevuse või reostuse iseloomu tõttu ei oleks olnud võimalik ära hoida,
 - [...]
- c) vastava veekogu seisundis ei toimu edasist halvenemist;
- d) leebemate keskkonnavalaste eesmärkide kehtestamine ja selle põhjendused on konkreetselt esitatud artikli 13 kohaselt nõutavas vesikonna majandamiskavas ja need eesmärgid vaadatakse iga kuue aasta järel üle.

6. [...]

7. Liikmesriigid ei riku siiski käesolevat direktiivi, kui:

- põhjavee head seisundit, head ökoloogilist seisundit või vajaduse korral head ökoloogilist potentsiaali ei saavutata või pinnaveekogu või põhjaveekogumi seisundi halvenemist ei suudeta ära hoida uute muudatuste tõttu pinnaveekogu füüsilistes omadustes või muudatuste tõttu põhjaveekogumite tasemes või
- suutmatus ära hoida pinnaveekogu langemist väga heast seisundist heasse seisundisse tuleneb inimeste uuest püsivast arendustegevusest

ning kui on täidetud kõik järgmised tingimused:

- a) võetakse kõik võimalikud meetmed, leevendamaks kahjulikku mõju veekogu seisundile;
- b) kõnealuste muudatuste põhjused on konkreetselt esitatud ja selgitatud artikli 13 kohaselt nõutavas vesikonna majandamiskavas ning eesmärgid vaadatakse iga kuue aasta järel uuesti läbi;

- c) nende muudatuste põhjused on eriti tähtsad üldiste huvide seisukohalt ja/või hüved, mis tulenevad uutest muudatustest inimeste tervisele, ohutuse tagamisele või säästvate arengule, kaaluvad üles lõikes 1 sätestatud eesmärkide saavutamisest keskkonnale või ühiskonnale saadava hüve ning
- d) veekogu muutmisest tulenevat hüve ei ole tehniliste võimaluste või ebalproportsionaalselt suurte kulude tõttu võimalik saavutada muude vahenditega, mis oleksid keskkonna seisukohalt oluliselt.

8. Lõikeid 3, 4, 5, 6 ja 7 kohaldades tagab iga liikmesriik, et see ei välista alaliselt ega sea ohtu käesoleva direktiivi eesmärkide saavutamist muudes veekogudes samas valglapiirkonnas ning on vastavuses muude ühenduse keskkonnavalaste õigusaktide rakendamisega.

9. Tuleb võtta meetmeid, mis tagaksid, et uute sätete, sealhulgas lõigete 3, 4, 5, 6 ja 7 kohaldamine garanteeriks vähemalt sama kaitsetaseme nagu senised ühenduse õigusaktid.”

4. Direktiivi 2000/60/EÜ artikli 5 kohaselt pidid liikmesriigid tegema 22. detsembriks 2004 iga valglapiirkonna kohta teatavate tunnuste analüüsi. Direktiivi 2000/60/EÜ artikli 8 kohaselt pidid liikmesriigid 22. detsembriks 2006 kehtestama vee seisundi seire programmid. Vastavalt artikli 15 lõikele 2 peavad liikmesriigid esitama mõlema meetme kohta kolme kuu jooksul aruande.

5. Artikkel 11 käsitleb meetmeprogramme, mida liikmesriigid peavad kehtestama valglapiirkondade kohta. Nende kehtestamise tähtaeg on sätestatud lõikes 7:

„Meetmeprogrammid kehtestatakse hiljemalt üheksa aasta möödumisel käesoleva direktiivi jõustumise kuupäevast ning kõiki meetmeid hakatakse rakendama hiljemalt 12 aasta möödumisel nimetatud kuupäevast.”

6. Direktiivi 2000/60/EÜ artikkel 13 reguleerib valglapiirkondade majandamiskavade koostamist. Lõige 1 näeb ette majandamiskava koostamise kohustuse ja lõige 6 sätestab majandamiskava avaldamise tähtaja:

„1. Liikmesriigid tagavad, et iga täielikult nende territooriumi piires asuva valglapiirkonna jaoks koostatakse vesikonna majandamiskava.

[...]

6. Vesikonna majandamiskavad avaldatakse hiljemalt üheksa aasta möödumisel käesoleva direktiivi jõustumise kuupäevast.”

7. Direktiivi 2000/60/EÜ artikkel 14 sisaldab sätteid üldsuse osalemise kohta:

„1. Liikmesriigid soodustavad kõigi huvitatud poolte aktiivset osalemist käesoleva direktiivi rakendamises, eelkõige vesikonna majandamiskavade koostamises, ülevaatamises ja ajakohastamises. Liikmesriigid tagavad, et iga valglapiirkonna kohta avaldatakse järgmine teave ning võimaldatakse üldsusel, sealhulgas kasutajatel, teha selle kohta märkusi:

- a) vähemalt kolm aastat enne kavas käsitletava ajavahemiku algust kava koostamise ajagraafik ja tööprogramm, sealhulgas avaldus võetavate konsultatsioonimeetmete kohta;
- b) vähemalt kaks aastat enne kavas käsitletava ajavahemiku algust vaheülevaade vesikonnas esinevate oluliste veemajandusvalaste probleemide kohta;
- c) vähemalt üks aasta enne kavas käsitletava ajavahemiku algust vesikonna majandamiskava projekt.

Nõudmise peale tehakse kättesaadavaks taustdokumendid ja -teave, mida on kasutatud vesikonna majandamiskava projekti koostamisel.

2. Liikmesriigid annavad nende dokumentide kohta kirjalike märkuste tegemiseks vähemalt kuus kuud aega, et võimaldada aktiivset osalemist ja konsulteerimist.”

8. Vastavalt artiklile 24 lõppes direktiivi 2000/60/EÜ ülevõtmise tähtaeg 22. detsembril 2003.

2. Direktiiv 85/337/EMÜ

9. Artikli 2 lõige 1 määratleb direktiivi 85/337/EMÜ eesmärgi:

„Liikmesriigid võtavad kõik vajalikud meetmed, tagamaks, et enne loa andmist nõutakse keskkonda muu hulgas oma laadi, mahu või asukoha tõttu oluliselt mõjutada võivatelt töödelt teostusluba ja hinnatakse nende mõju. Sellised tööd on piiritletud artiklis 4.”

10. Direktiivi 85/337/EMÜ artikli 1 lõige 5 näeb aga ette õigusaktide osas kohaldatava erandi:

„Käesolevat direktiivi ei kohaldata selliste projektide suhtes, mille üksikasjad võetakse vastu konkreetse siseriikliku õigusaktiga, sest käesoleva direktiivi eesmärgid, kaasa arvatud teabe andmine, saavutatakse seadusandliku tegevuse kaudu.”

11. Direktiivi 85/337/EMÜ artikkel 5 reguleerib, milline teave tuleb esitada keskkonnamõju hindamise raames:

„1 Tööde puhul, mille keskkonnamõju tuleb artikli 4 alusel hinnata artiklite 5–10 kohaselt, võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, tagamaks, et töö kavandaja esitab sobivas vormis IV lisas piiritletud teabe, kui:

- a) liikmesriigid leiavad, et see teave on loaandmismenetluse teatavas järgus ning teatava töö või teatavat liiki töö ja tõenäoliselt mõjutatavate keskkonnategurite erijooni silmas pidades asjakohane;
- b) liikmesriigid leiavad, et on asjakohane nõuda töö kavandajalt sellise teabe koostamist, võttes muu hulgas arvesse olemasolevaid teadmisi ja hindamisviise.”

12. Direktiivi 85/337/EMÜ I lisa punktides 12 ja 15 on loetletud tööd, mis puudutavad veevarude ülekandmist ja tammide rajamist.

3. Direktiiv 2001/42/EÜ

13. Kavad ja programmid määratletakse direktiivi 2001/42/EÜ artikli 2 punktis a:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

- a) kavad ja programmid – kavad ja programmid, kaasa arvatud need, mida kaasrahastab Euroopa Ühendus, ja nende mis tahes muudatused:
 - mille koostab ja/või võtab vastu riigi, piirkondliku või kohaliku tasandi asutus või mille koostab asutus vastuvõtmiseks parlamendi või valitsuse õigusloomemenetluse kaudu, ja
 - mida nõutakse siseriiklike õigusnormidega;”

14. Direktiivi 2001/42/EÜ artikkel 3 reguleerib, milliste kavade ja programmide suhtes korraldatakse keskkonnamõju hindamine. Määravad on eeskätt lõiked 1–5:

„1. Vastavalt artiklitele 4–9 korraldatakse lõigetes 2–4 osutatud tõenäoliselt olulise keskkonnamõjuga kavade ja programmide keskkonnamõju hindamine.

2. Kui lõikest 3 ei tulene teisiti, hinnatakse kõigi nende kavade ja programmide keskkonnamõju,

a) mis on koostatud põllumajanduse, metsanduse, kalanduse, energeetika, tööstuse, veonduse, jäätmehoolduse, veemajanduse, telekommunikatsiooni, turismi, asulaplaneerimise või maakasutuse valdkonnas ja millega luuakse raamistik tulevase nõusoleku saamiseks projektidele, mis on loetletud direktiivi 85/337/EMÜ I ja II lisas; või

b) mille suhtes on peetud vajalikuks korraldada hindamine direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 või 7 alusel seoses tõenäolise mõjuga asukohas.

3. Lõikes 2 osutatud kavasid ja programme, milles määratakse väikese piirkonna kasutamine kohalikul tasandil, ning lõikes 2 osutatud kavade ja programmide väiksemaid muudatusi tuleb hinnata ainult siis, kui liikmesriigid otsustavad, et neil on tõenäoliselt oluline keskkonnamõju.

4. Liikmesriigid otsustavad, kas lõikes 2 osutamata kavadel ja programmidel, mis loovad raamistiku tulevase nõusoleku saamiseks projektidele, on tõenäoliselt oluline keskkonnamõju.

5. Liikmesriigid otsustavad, kas lõigetes 3 ja 4 osutatud kavadel ja programmidel on tõenäoliselt oluline keskkonnamõju, üksikjuhtumite uurimise või kava- ja programmiliikide kindlaksmääramise või mõlema lähenemisviisi ühitamise teel. Otsustamisel võtavad liikmesriigid alati arvesse II lisas sätestatud asjakohaseid kriteeriume, et tagada tõenäoliselt olulise keskkonnamõjuga kavade ja programmide kuulumine käesoleva direktiivi reguleerimisalasse.

6. [...]”

15. Direktiivi 2001/42/EÜ artikkel 11 reguleerib suhet direktiivi 85/337/EMÜ nõuete ja keskkonnamõju hindamise muude menetlustega:

„1. Käesoleva direktiivi alusel korraldatav keskkonnahindamine ei piira direktiivist 85/337/EMÜ tulenevate mis tahes nõuete ega mis tahes muude ühenduse õigusest tulenevate nõuete kohaldamist.

2. Nende kavade ja programmide puhul, mille keskkonnamõju hindamise kohustus tuleneb üheaegselt käesolevast direktiivist ja ühenduse muudest õigusaktidest, võivad liikmesriigid sätestada kooskõlastatud või ühise menetluse, mis vastab ühenduse asjaomaste õigusaktide nõuetele, et muu hulgas vältida mitmekordset hindamist.

3. [...]”

16. Vastavalt direktiivi 2001/42/EÜ artikli 13 lõikele 1 tuli kõnealune direktiiv üle võtta 21. juuliks 2004.

17. Artikli 13 lõige 3 reguleerib direktiivi 2001/42/EMÜ ajalist kohaldamist. Põhimõtteliselt reguleerib see vaid menetlusi, millega alustati pärast ülevõtmistähtaaja lõppemist. Enne nimetatud tähtaega alustatud menetluste suhtes on direktiiv kohaldatav vaid piirangutega:

„Artikli 4 lõikes 1 osutatud kohustust kohaldatakse kavade ja programmide suhtes, mille esimene ametlik ettevalmistav akt valmib pärast lõikes 1 osutatud kuupäeva. Kavade ja programmide suhtes, mille esimene ametlik ettevalmistav akt valmib enne seda kuupäeva ning mis võetakse vastu või esitatakse menetlusse rohkem kui 24 kuud pärast seda, kohaldatakse artikli 4 lõikes 1 osutatud kohustust, kui liikmesriigid ei otsusta igal üksikjuhtumil, et see ei ole teostatav ja teavitavad oma otsusest avalikkust.”

4. Direktiiv 79/409/EMÜ

18. Nõukogu 2. aprilli 1979. aasta direktiivi 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta⁶ (edaspidi „direktiiv 79/409/EMÜ”) artikli 4 lõiked 1 ja 2 näevad ette, et liikmesriigid määravad direktiivi I lisas nimetatud lindude ja rändlindude kaitseks kõige sobivamad alad erikaitsealadeks.

19. Direktiivi 79/409/EMÜ artikli 4 lõike 4 esimene lause reguleerib erikaitsealade kaitset:

„Liikmesriigid võtavad lõigetes 1 ja 2 osutatud kaitsealade suhtes vajalikke meetmeid, et vältida elupaikade saastamist või kahjustamist või lindude mis tahes häirimist, niivõrd kui see on käesoleva artikli eesmärkide seisukohast oluline.”

5. Direktiiv 92/43/EMÜ

20. Direktiivi 92/43/EMÜ artikli 4 lõike 1 ja III lisa (1. etapp) kohaselt esitavad liikmesriigid komisjonile alade loetelu, kus märgitakse, milliseid kohalikke I lisas nimetatud looduslikke elupaigatüüpe ja II lisas nimetatud liike alal esineb. Artikli 4 lõike 2 ja III lisa kohaselt (2. etapp) kehtestab komisjon esitatud loeteludel põhineva ühenduse jaoks oluliste alade (edaspidi „ühenduse tähtsusega alad”) loetelu.

21. Direktiivi 92/43/EMÜ artikli 4 lõige 5 reguleerib alade kaitset käsitlevate sätete ajalist kohaldamist:

„Niipea kui ala on kantud lõike 2 kolmandas lõigus nimetatud loetellu, kohaldatakse selle suhtes artikli 6 lõikeid 2, 3 ja 4.”

22. Komisjoni 19. juuli 2006. aasta otsusega 2006/613/EÜ, millega võetakse vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu Vahemere biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu,⁷ kanti loetellu mh järgmised alad:

- „Delta Achelouu, Limnothalassa, Mesologgiou-Aitolikou, Ekvoles Evinou, Nisoi Echinades, Nisos Petalas” (GR2310001),
- „Limni Amvrakia” (GR2310007),
- „Limni Ozeros” (GR2310008),
- „Limnes Trichonida kai Lysimachia” (GR2310009) ja
- „Aspropotamos” (GR1440001⁸).

23. Vastavalt EUR-Lexi andmebaasile tehti viidatud otsus liikmesriikidele teatavaks 19. juulil 2006⁹ ja avaldati Euroopa Liidu Teatajas 21. septembril 2006.

24. Alade kaitse on sätestatud direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõigetes 2–4:

„2. Liikmesriigid võtavad vajalikke meetmeid, et vältida erikaitsealadel looduslike elupaikade ja liikide elupaikade halvenemist ning selliste liikide häirimist, mille kaitseks alad on määratud, kuivõrd selline häirimine võib oluliselt mõjutada käesoleva direktiivi eesmärkide täitmist.

6 — EÜT L 103, lk 1, mida on muudetud nõukogu 14. aprilli 2003. aasta määrusega (EÜ) nr 807/2003 konsulteerimiskorra kohaselt (ühehäälselt) vastuvõetud nõukogu õigusaktides sätestatud rakendusvolituste kasutamisel komisjoni abistavaid komiteesid käsitlevate sätete kohandamise kohta otsusega 1999/468/EÜ (ELT L 122, lk 36; ELT eriväljaanne 01/04, lk 335), hiljem konsolideeritud 30. novembri 2009. aasta direktiiviga 2009/147/EÜ (ELT 2010, L 20, lk 70).

7 — ELT L 259, lk 1.

8 — Eelotsusetaotluses on selle kohta – ilmselt ekslikult – märgitud kood GR2310001.

9 — [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006D0613\(1\):DE:NOT](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006D0613(1):DE:NOT), andmete all.

3. Iga kava või projekti, mis ei ole otseselt seotud ala kaitsekorraldusega või ei ole selleks otseselt vajalik, kuid mis tõenäoliselt avaldab alale olulist mõju eraldi või koos muude kavade või projektidega, tuleb asjakohaselt hinnata seoses tagajärgedega, mida see ala kaitse-eesmärkidele avaldab. Pädevad siseriiklikud asutused annavad kavale või projektile kava või projekti tagajärgede hindamise järelduste alusel ning lõike 4 sätete kohaselt nõusoleku alles pärast seda, kui nad on kindlaks teinud, et see ei avalda asjaomase ala terviklikkusele negatiivset mõju, ja teevad seda vajaduse korral pärast avaliku arvamuse saamist.

4. Kui hoolimata negatiivsest hinnangust kava või projekti tagajärgedele ala suhtes ja alternatiivsete lahenduste puudumisel tuleb kava või projekt üldiste huvide seisukohast eriti mõjuvatel põhjustel, sealhulgas sotsiaalsetel või majanduslikel põhjustel siiski ellu viia, peab liikmesriik võtma kõik vajalikud asendusmeetmed, et tagada Natura 2000 võrgustiku üldise sidususe kaitse. Liikmesriik teatab komisjonile vastuvõetud asendusmeetmetest.

Kui asjaomasel alal esineb esmatähtsaid looduslikke elupaigatüüpe ja/või esmatähtsaid liike, võib kaaluda ainult neid seisukohti, mis on seotud rahva tervise või avaliku julgeolekuga, esmatähtsate soodsate tagajärgedega keskkonnale või komisjoni arvamuse kohaselt muude üldiste huvide seisukohast eriti mõjuvate põhjustega.”

25. Direktiivi 92/43/EÜ artikkel 7 kannab kõnealused sätted üle direktiivi 79/409/EMÜ kohaselt määratavatele erikaitsealadele.

B. *Kreeka õigus*

26. Direktiiv 2000/60/EÜ võeti üle seadusega nr 3199/2003¹⁰ ja presidendi dekreediga nr 51/2007.¹¹ Käesolevas asjas on küsimus seaduse nr 3199/2003 muutmises seadusega nr 3481/2006.¹²

27. Seaduse nr 3481/2006 artikliga 9 lisatakse seaduse nr 3199/2003 artiklisse 7 lõige 5:

„5. Kuni riikliku veevarude majandamise ja kaitse kava kinnitamiseni ja piirkondade sõltumatute majandamiskavade vastuvõtmiseni on lubatud vee kogumine konkreetsest vesikonnast ja selle suunamine teise vesikonda selle vesikonna (nende vesikondade) heakskiidetud majandamiskava alusel, et

- a) rahuldada kiireloomuline vajadus, mis on seotud linnade ja asulate veega varustamisega
- b) [...],
- c) [...] või
- d) toota elektrienergiat suurtes hüdroelektrijaamades võimsusega üle 50 MW. [...]”

28. Seaduse nr 3481/2006 artikkel 13 puudutab vaidluse esemeks olevat projekti:

„1. Acheloosi jõe ülemjooksu Tessaalia suunas osalise ümbersuunamise tööd kujutavad endast laiaulatuslikke riikliku tähtsusega töid.

2. Kiidetakse heaks jõgede Acheloosi ja Pineiose (Tessaalia) vesikondade majandamise kava [...].

10 — FEK A' 280, 9.12.2003.

11 — FEK A' 54, 8.3.2007.

12 — FEK A' 162, 2.8.2006.

3. Kiidetakse heaks keskkonnatingimused ja -piirangud, mis puudutavad Acheloosi jõe ülemjooksu Tessaalia suunas osalise ümbersuunamise rajatiste ehitamist ja toimimist ning mille puhul kohaldati täielikult kõiki menetlusi, sealhulgas asjast huvitatud üldsuse ja kaasatud teenistuste teavitamise ja nendega konsulteerimise menetlusi, mis on ette nähtud siseriiklike ja ühenduse keskkonda ning muinsuste ja kultuuripärandi kaitset käsitlevate kehtivate õigusnormidega. [...]

4. Riiklikud rajatised ning Dimosia Epicheirisi Ilektrismou (riigi osalusega elektrienergiaettevõtja, edaspidi „DEI”) rajatised, mis on valmis ehitatud või valmimisejärgus ja millega juhitakse Acheloosi jõe ülemjooksu Tessaalia suunas, või elektrienergia tootmise rajatised võivad töötada või need võib viia lõpule kooskõlas heakskiidetud majandamiskava ja keskkonnanõuetega, mis on määratud kindlaks eelmises lõikes kirjeldatud viisil.”

II. Asjaolud ja eelotsusetaotlus

29. Eelotsusetaotluse esitanud kohtus menetlemisel oleva vaidluse aluseks on projekt, millega Acheloosi jõe (Lääne-Kreeka) ülemjooksu juhitakse osaliselt Pineiose jõe (Ida-Kreeka, täpsemalt Tessaalia) suunas. Lisaks ümbersuunamisele hõlmab projekt ka erinevaid tamme, mida on kavas kasutada elektrienergia tootmiseks.

30. Umbes 220 kilomeetri pikkune ja kuni 90 meetri laiune Acheloosi jõgi saab alguse Píndose mäeahelikust Metsovo alal, sellele annavad oma vee paljud lisajõed ning see suubub Missolongi läände jäävasse Patrase lahte, olles riigi üks suuremaid vesikondi ning kujutades endast eriti olulist jõe ökosüsteemi.

31. Ka Pineiose jõgi saab alguse Píndose mäeahelikust, kuid kulgeb ida suunas läbi Tessaalia tasandiku ja suubub Saloniki lahte.

32. Projekti teostamiseks tehti palju ministrite otsuseid ja lõpuks võeti vastu seadus nr 3481/2006.

33. Eelkõige 1991. ja 1992. aasta ministrite ühiste otsustega kiideti algselt heaks keskkonnanõuded üksikute tehniliste tööde puhul, mis kuuluvad Acheloosi jõe vee Tessaalia suunas juhtimise üldprojekti. Nimetatud ühised ministrite otsused tühistati 1994. aastal Kreeka riiginõukogu otsustega.

34. Viidatud tühistamisotsuste järel koostati keskkonna-, maakasutuse planeerimise ning riiklike ehitustööde ministeeriumi juhtimisel ühtne keskkonnamõju hindamise uuring kõikide vee ümbersuunamise tööde kohta. 1995. aastal tehti kaks ministrite otsust, mis käsitlevad maakasutuse planeerimist ja keskkonnanõudeid. Ka need otsused tühistati riiginõukogu 2000. aasta otsusega.

35. Pärast Kreeka riiginõukogu nimetatud tühistamisotsust töötas keskkonna-, maakasutuse planeerimise ning riiklike ehitustööde ministeerium välja täiendava keskkonnamõju uuringu, mis käsitleb Acheloosi jõe Tessaalia suunas juhtimist. 2003. aastal võeti vastu ministrite ühine otsus, millega kiideti heaks projekti teostamisele ja toimimisele esitatavad keskkonnanõuded. Kõnealune ministrite ühine otsus tühistati riiginõukogu 2005. aasta otsusega.

36. Seetõttu esitati seaduse nr 3481/2006 vastuvõtmise menetluses 6. juulil 2006 ettepanekud, millega nähti ette Acheloosi ja Pineiose jõe vesikondade majandamiskavad ja nimetatud projekti heakskiitmine. Kõnealuseid ettepanekuid sisaldav seadus võeti vastu ja see jõustus avaldamise kuupäeval 2. augustil 2006.

37. Põhikohtuasjas paluvad Nomarchiaki Aftodioikisi Aitoloakarnanias (Aitoolia-Akarnaania maakonna omavalitsus) jt tühistada projekti täies ulatuses. Selle taotluse üle otsustamiseks esitab Kreeka riiginõukogu Euroopa Kohtule järgmised 14 eelotsuse küsimust:

- „1. Kas direktiivi 2000/60/EÜ artikli 13 lõige 6 näeb ette ainult maksimaalse tähtaja (22.12.2009) veevarude majandamise kavade väljatöötamiseks või kehtestab see säte selle direktiivi artiklite 3, 4, 5, 6, 9, 13 ja 15 asjakohaste sätete ülevõtmise eritähataja (mis lõpeb märgitud kuupäeval)?
2. Kui Euroopa Kohus leiab, et direktiivi kõnesoleva sättega kehtestatakse ainult maksimaalne tähtaeg veevarude majandamise kavade väljatöötamiseks, tuleb esitada ka järgmine eelotsuse küsimus:

Kas siseriiklikud õigusnormid, millega lubatakse suunata vett ühest vesikonnast teise, kuigi valglapiirkondade osas, mille piires asuvad vesikonnad, kus vett ühest teise suunatakse, ei ole veel välja töötatud majandamiskavasid, on kooskõlas direktiivi 2000/60/EÜ artiklitega 2, 3, 4, 5, 6, 9, 13 ja 15, võttes eelkõige arvesse, et selle direktiivi artikli 2 lõike 15 kohaselt on vesikonna majandamise põhiüksuseks see valglapiirkond, millesse vesikond kuulub?

3. Kui vastus eelmisele küsimusele on jaatav, tuleb esitada ka järgmine eelotsuse küsimus:

Kas direktiivi 2000/60/EÜ artiklite 2, 3, 5, 6, 9, 13 ja 15 kohaselt on lubatud vee suunamine ühest valglapiirkonnast kõrvalasuvasse valglapiirkonda? Kas juhul, kui vastus on jaatav, võib niisuguse suunamise eesmärk olla eranditult joogiveega varustamise vajaduse rahuldamine või võib see olla ka niisutamine ja energiatootmine? Kas direktiivi eespool mainitud sätete kohaselt on igal juhul tarvis haldusametuse põhjendatud otsust, mis on tehtud vajaliku teadusuuringu põhjal ja mis näitab, et valglapiirkond, kuhu vett suunatakse, ei suuda oma veevarudega rahuldada enda vajadust joogivee, niisutuseks ja muuks otstarbeks mõeldud vee järele?

4. Kui Euroopa Kohus vastab esimesele küsimusele, et direktiivi 2000/60/EÜ artikli 13 lõikega 6 ei kehtestata mitte ainult maksimaalset tähtaega (22.12.2009) veevarude majandamise kavade väljatöötamiseks, vaid selle direktiivi artiklite 3, 4, 5, 6, 9, 13 ja 15 asjakohaste sätete ülevõtmise eritähataega, tuleb esitada ka järgmine eelotsuse küsimus:

Kas siseriiklikud õigusnormid, mis võeti vastu eespool nimetatud ülevõtmise eritähataja jooksul ning võimaldavad suunata vett ühest konkreetsest vesikonnast teise, kuigi valglapiirkondade kohta, mille piires asuvad vesikonnad, kus vett ühest teise suunatakse, ei ole veel välja töötatud majandamiskavasid, seavad kõnesoleva direktiivi kasuliku mõju igal juhul ohtu või tuleb selle hindamisel, kas direktiivi kasulik mõju satub ohtu, arvesse võtta niisuguseid kriteeriume nagu ettenähtud meetmete ulatus ja vee ümbersuunamise eesmärgid?

5. Kas direktiivi 2000/60/EÜ artiklitega 13, 14 ja 15, mis käsitlevad avalikkuse teavitamise, sellega konsulteerimise ja selle osalemise menetlusi, on kooskõlas riigi parlamendi vastu võetud õigusnormid, millega kiidetakse heaks vesikondade majandamise kavad, kui asjakohased siseriiklikud õigusnormid ei näe ette avalikkusega konsulteerimise etappi riigi parlamendi menetluses ja kohtutoimikust ei ilmne, et haldusametuses oleks järgitud konsulteerimismenetlust, mis on direktiivis ette nähtud?
6. Kas direktiivi 85/337/EMÜ kohaselt vastab keskkonnamõju uuring, milles käsitletakse tammide ehitamist ja vee ümbersuunamist ning mis esitati riigi parlamendile heakskiitmiseks pärast seda, kui kohus tühistas akti, millega see uuring juba heaks kiideti ja mille puhul järgiti teavitamismenetlust, selle direktiivi artiklites 1, 2, 5, 6, 8 ja 9 sätestatud avalikkuse teavitamise ja osalemise nõuetele, kui seda menetlust uuesti ei järgita?
7. Kas direktiivi 2001/42/EÜ kohaldamisalasse kuulub jõe kõrvalejuhtimise kava, mis
 - a) hõlmab tammide ehitamist ja vee suunamist ühest valglapiirkonnast teise;
 - b) kuulub direktiivi 2000/60/EÜ kohaldamisalasse;

- c) käsitleb töid, mis on nähtud ette direktiivis 85/337/EMÜ, ja
 - d) võib avaldada mõju nende alade keskkonnale, mida on nimetatud direktiivis 92/43/EMÜ?
8. Kui vastus eelmisele küsimusele on jaatav, tuleb esitada ka järgmine eelotsuse küsimus:

Kas direktiivi 2001/42/EÜ artikli 13 lõike 1 kohaselt võib käsitada enne 21. juulit 2004 antud ametlike ettevalmistavate aktidena – ilma et oleks vaja välja töötada keskkonnamõju strateegilise hindamise uuringut – akte, mis käsitlevad vaidluslust projekti ja mis tühistati tagasiulatuvalt kohtuotsustega?

9. Kui vastus eelmisele küsimusele on eitav, tuleb esitada ka järgmine eelotsuse küsimus:

Kas direktiivi 2001/42/EÜ artikli 11 lõike 2 kohaselt piisab juhul, kui kava kuulub samaaegselt selle direktiivi ning direktiivide 2000/60/EÜ ja 85/337/EÜ kohaldamisalasse, mis näevad samuti ette projekti keskkonnamõju hindamise, direktiivis 2001/42/EÜ sätestatud eeskirjade järgimiseks uuringutest, mis tehti direktiivides 2000/60/EÜ ja 85/337/EÜ ettenähtu alusel, või on vaja läbi viia eraldi keskkonnamõju strateegilise hindamise uuring?

- 10. Kas direktiivi 92/43/EMÜ artiklite 3, 4 ja 6 kohaselt kuulusid alad, mis kanti ühenduse tähtsusega alade siseriiklikesse loeteludesse ja lõpuks lisati ühenduse tähtsusega alade ühenduse loetelusse, direktiivis 92/43/EMÜ ette nähtud kaitse kohaldamisalasse enne, kui avaldati komisjoni 19. juuli 2006. aasta otsus 2006/613/EÜ, millega võetakse vastu Vahemere biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu?
- 11. Kas direktiivi 92/43/EMÜ artiklite 3, 4 ja 6 kohaselt võivad pädevad siseriiklikud asutused anda loa viia ellu vee kõrvalejuhtimise projekti, mis ei ole otseselt seotud niisuguse piirkonna kaitsmisega, mis kuulub erikaitsealasse, ega ole selleks vajalik, kui selle projekti toimikule lisatud kõikides uuringutes on leitud, et selle piirkonna linnustiku kohta ei ole mingit teavet või ei ole usaldusväärseid ja ajakohastatud andmeid?
- 12. Kas direktiivi 92/43/EMÜ artiklite 3, 4 ja 6 kohaselt võivad põhjused, miks vee kõrvalejuhtimise projekti ellu viiakse ning mis on seotud peamiselt niisutamise ja teise võimalusena joogiveega varustamisega, kujutada endast ülekaalukat üldist huvi, mis peab direktiivi kohaselt olema olema, et selle projekti heakskiitmine ja teostamine oleks lubatud, hoolimata selle negatiivsest mõjust nimetatud direktiiviga kaitstud aladele?
- 13. Kui vastus eelmisele küsimusele on jaatav, tuleb esitada ka järgmine eelotsuse küsimus:

Kas direktiivi 92/43/EMÜ artiklite 3, 4 ja 6 kohaselt tuleb selleks, et teha kindlaks, kas asendusmeetmed, mis on vajalikud, et tagada niisuguse Natura 2000 ala üldise sidususe kaitse, mida kahjustab vee kõrvalejuhtimise projekt, on sobivad, võtta arvesse niisuguseid kriteeriume nagu selle kõrvalejuhtimise ulatus ja selleks vajalike tööde maht?

- 14. Kas direktiivi 92/43/EMÜ artiklite 3, 4 ja 6 kohaselt, mida tõlgendatakse, lähtudes EÜ artiklis 6 (nüüd ELTL artikkel 11) sätestatud säästva arengu põhimõttest, võivad pädevad siseriiklikud asutused anda välja loa Natura 2000 alal vee kõrvalejuhtimise projekti elluviimiseks, mis ei ole otseselt seotud selle ala sidususe kaitsega või selleks vajalik, kui asjaomase projekti keskkonnamõju uuringust ilmneb, et selle projekti tulemuseks on jõe loodusliku ökosüsteemi ümberkujundamine jõe ja järve kultuurökosüsteemiks?"

38. Kirjalikud märkused esitasid Aitoolia-Akarnaania maakonna omavalitsus jt (Lääne-Kreeka), Tessaalia omavalitsused Larisa, Magneesia,¹³ Karditsa ning Trikala jt,¹⁴ elektrienergiaettevõtja Dimosia Epicheirisi Ilektrismou (DEI), Kreeka Vabariik, Norra Kuningriik ja Euroopa Komisjon. Peale Norra osalesid nimetatud menetlusosalised ka 24. mai 2011. aasta kohtuistungil.

13 — Magneesia maakonna omavalitsuse märkused on põhiosas identsed DEI märkustega.

14 — Karditsa maakonna omavalitsuse märkused on põhiosas identsed Trikala maakonna omavalitsuse jt märkustega.

III. Õiguslik hinnang

39. Riiginõukogu esitab 14 keerukat küsimust selle kohta, kuidas tõlgendada nelja eri direktiivi, mida asun uurima ükshaaval. Kohtuasja keskmes on direktiiv 2000/60/EÜ (selle kohta punkt A), mis on aga ajalistel põhjustel kohaldatav peamiselt selle eeltoimest tulenevalt.¹⁵ Seejärel tuleb vastata küsimusele, mis puudutab direktiivi 85/337/EMÜ, täpsemalt selle direktiivi nõudeid projekti seadusega heakskiitmisele (selle kohta punkt B). Edasi tuleb uurida direktiivi 2001/42/EÜ esemelist ja ajalist kohaldamisaja ning keskkonnamõju kombineeritud hindamise võimalust vastavalt sellele direktiivile, direktiivile 2000/60/EÜ ja direktiivile 85/337/EMÜ (selle kohta punkt C). Lõpuks uurin mitut küsimust, mis puudutavad direktiivi 92/43/EMÜ kohaldatavust ja selle nõudeid vaidluse esemeks olevale projektile (selle kohta punkt D).

40. Eelnevalt tuleb siiski viidata sellele, et DEI märkus, mille kohaselt tuleb Mesohora tammi ehitamise projekt üldprojektist lahutada, on eelotsusemenetluse seisukohast ebaoluline. Kuna riiginõukogu ei ole sellekohaseid küsimusi esitanud, ei saa Euroopa Kohus neile vastata.

A. Direktiiv 2000/60/EÜ

41. Riiginõukogu esimese küsimusega soovitakse teada, kas direktiivi 2000/60/EÜ asjaomased sätted olid seadusele nr 3481/2006 juba kohaldatavad (selle kohta punkt 1). Seejärel tuleb välja selgitada, kas vee suunamine ühest valglaapiirkonnast teise on üldse lubatud (selle kohta punkt 2), kas sellise ümbersuunamise eeltingimus on direktiivis 2000/60/EÜ nimetatud majandamiskavade olemasolu (selle kohta punkt 3), millised eesmärgid võivad ümbersuunamist õigustada (selle kohta punkt 4) ja mil määral tuleb uurida alternatiivseid lahendusi (selle kohta punkt 5). Kuna jõuan järeldusele, et kõnealused sätted ei ole ajalistel põhjustel veel kohaldatavad, on keskse tähtsusega sätete eeltoime (selle kohta punkt 6). Lõpuks esitab riiginõukogu veel küsimuse üldsuse vajaliku osalemise kohta direktiivis 2000/60/EÜ viidatud majandamiskavade vastuvõtmisel (selle kohta punkt 7).

1. Esimene küsimus – direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 kohaldamise aeg

42. Esimese küsimusega soovib riiginõukogu teada, kas direktiivi 2000/60/EÜ artikli 13 lõikega 6 kehtestatakse üksnes maksimaalne tähtaeg majandamiskavade väljatöötamiseks või eritähtaeg kõnealuseid kavu puudutavate sätete ülevõtmiseks.

43. Direktiivi 2000/60/EÜ artikli 13 lõige 6 näeb ette, et majandamiskavad avaldatakse hiljemalt üheksa aasta möödumisel direktiivi jõustumise kuupäevast, st 22. detsembril 2009. Vastavalt artiklile 24 tuli aga direktiiv üle võtta juba 22. detsembriks 2003.

44. Põhikohtuasja ja eelotsusetaotluse seisukohast on huvipakkuv eelkõige majandamiskavade ja direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 vastastikune koosmõju. Viidatud säte sisaldab direktiivi peamisi keskkonnaalaseid eesmärgi. Artikli 4 lõike 1 punkti a alapunkti i kohaselt rakendavad liikmesriigid vajalikke meetmeid, et hoida ära kõigi pinnaveekogude, seega nt Acheloosi jõe seisundi halvenemine. Artikli 4 lõike 1 punkti a alapunktid ii ja iii kohustavad lisaks kaitsma, parandama ja taastama kõiki pinnaveekogusid eesmärgiga saavutada pinnavee hea seisund hiljemalt 15 aastat pärast kõnealuse direktiivi jõustumist ehk 22. detsembriks 2015.

¹⁵ — Vt järgnevalt A.6, punkt 97 jj.

45. Põhimõtteliselt pidi Kreeka artiklis 24 sätestatud kolmeaastase tähtaja jooksul võtma üle ka direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4.¹⁶ Artikli 4 lõikes 1 sätestatud keskkonnaalased eesmärgid ei kehti aga mis tahes tegevuse suhtes, vaid üksnes *majandamiskavades* nimetatud *meetmeprogrammide elluviimisel*. Majandamiskavade suhtes on aga kohaldatav artikli 13 lõikes 6 nimetatud üheksa-aastane üleminekuaj. Sama tähtaeg kehtib artikli 11 lõike 7 kohaselt ka meetmeprogrammide kehtestamiseks. Meetmeprogrammide rakendamiseks on ette nähtud täiendav kolmeaastane tähtaeg, seega tuleb meetmeprogrammid rakendada 22. detsembriks 2012.

46. Sellest tulenevalt pidid kõnealused kavad ja programmid olema välja töötatud alles 22. detsembriks 2009 ning pärast seda kuupäeva tuli hakata neid rakendama. Sellele järgnenud aasta lõpuks pidid meetmeprogrammid olema juba rakendatud. Järelikult olid Kreeka asutused alates 2009. aasta lõpust kohustatud kohaldama direktiivi 2000/60/EÜ artiklit 4, st nad pidid kontrollima, kas keskkonnaalaseid eesmäärke arvestades võib juba heakskiidetud meetmete, nt ümbersuunamisprojekti teostamist jätkata või on vaja meetmeid muuta või neist koguni loobuda.

47. Alates 2009. aasta lõpust kehtivad kohustused ei pruugi aga olla vahetult olulised põhikohtuasjas, milles on tegemist seaduse nr 3481/2006 sätete kehtivusega. Nimelt tuleb lähtuda sellest, et kohaldatava siseriikliku menetlusõiguse järgi on selles osas määrav seaduse vastuvõtmise ajal esinenud õiguslik olukord. Vastavalt direktiivi 2000/60/EÜ artikli 13 lõikele 6 ja artikli 11 lõikele 7 ei olnud aga majandamiskavade või meetmeprogrammide olemasolu 2006. aastal nõutav. Ilma selliste kavade ja programmideta ei saanud artiklis 4 sätestatud kohustusi hoolimata lõppenud ülevõtmistähtajast veel kohaldada.

48. Seaduse nr 3481/2006 artikli 13 lõikega 2 võeti Acheloosi ja Pineiose jõe majandamise kavad ikkagi vastu. Kui riiginõukogu peaks leidma, et nende puhul on tegemist kavadega direktiivi 2000/60/EÜ artikli 13 tähenduses, võiks ta jõuda ka järeldusele, et vaidluse esemeks olev projekt on osa meetmeprogrammist direktiivi artikli 11 tähenduses.

49. Seega saab esimest küsimust mõista ka nii, et sellega soovitakse teada, kas direktiivi 2000/60/EÜ artikkel 4 oli juba kohaldatav ajal, mil tähtjad selle kohaldamise eeltingimuste loomiseks ei olnud veel lõppenud, kuid kõnealused eeltingimused olid siiski juba olemas.

50. Sellega seoses tuleb esmalt tõdeda, et direktiivi sätete kohaselt asjaomane kohustus kõnealusel ajal veel puudus. Kohustus kohaldada artiklit 4 tekkis alles pärast majandamiskavade ja meetmeprogrammide koostamise tähtaja möödumist. Vastavalt liidu õigusele võis enne kõnealuse tähtaja lõppemist jätta artikli 4 kohaldamata.

51. See ei välista, et olenemata liidu õigusest tuli direktiivi 2000/60/EÜ, eeskätt selle artiklit 4 ülevõtvaid *siseriiklikke* sätteid kohaldada ennetähtaegselt koostatud majandamiskavade ja meetmeprogrammide suhtes.¹⁷ Üldjuhul tuleb selliseid kavasid ja programme vastavalt ülevõtva seadusandja tahtele kohaldada ühtemoodi enne ja pärast nende koostamise tähtaja lõppemist.

52. Käesoleva asja eripära seisneb aga selles, et kõnealune majandamiskava ja võimalikud meetmed, eeskätt kõnealuse projekti heakskiitmine võeti vastu seadusega, millega muudeti direktiivi 2000/60/EÜ ülevõtvaid Kreeka õigusnorme.¹⁸ Seetõttu on ebatõenäoline, et siseriiklikud õigusnormid, millega võeti üle direktiiv 2000/60/EÜ, saavad vaidluse esemeks oleva projekti elluviimist takistada.

53. Seega tuleb esimesele küsimusele vastata nii, et direktiivi 2000/60/EÜ artikli 13 lõige 6 ja artikli 11 lõige 7 ei kehtesta direktiivi artikli 4 ülevõtmise tähtaega, vaid ainult maksimaalse tähtaja majandamiskavade või meetmeprogrammide väljatöötamiseks. Ometigi ei tulene direktiivist kohustust kohaldada artiklit 4 enne selle tähtaja möödumist.

16 — Vt 30. novembri 2006. aasta otsus kohtuasjas C-32/05: komisjon vs. Luksemburg (EKL 2006, lk I-11323, eelkõige punkt 63), milles ei seatud kõnealuse tähtaja kehtivust direktiivi 2000/60/EÜ sätete ülevõtmiseks kahtluse alla.

17 — Vt selle kohta 7. septembri 2006. aasta otsus kohtuasjas C-81/05: Cordero Alonso (EKL 2006, lk I-7569, punkt 29) ja 21. juuli 2011. aasta otsus kohtuasjas C-2/10: Azienda Agro-Zootecnica Franchini ja Eolica di Altamura (EKL 2011, lk I-6561, punkt 70).

18 — Vt õigusliku raamistiku punkt 27.

54. Sellele vastusele tuginedes toetab nii mõndagi oletust, et vaid tinglikult esitatud teine ja kolmas küsimus, mis puudutavad direktiivist 2000/60/EÜ tulenevaid nõudeid vee suunamisele teistesse valglapiirkondadesse, ei ole riiginõukogule vahetult huvipakkuvad. Ometigi võivad need anda teavet direktiivi eeltoime määramiseks. Seetõttu käsitlen viidatud küsimusi punktides 2, 3, 4 ja 5 teise võimalusena.

2. Kolmanda küsimuse esimene osa – vee teistesse valglapiirkondadesse suunamise lubatavus

55. Esmalt tuleb uurida kolmanda küsimuse esimest osa, nimelt seda, kas vee suunamine ühest valglapiirkonnast kõrvalasuvasse valglapiirkonda saab üldse olla kooskõlas direktiiviga 2000/60/EÜ.

56. Selles osas on riiginõukogu juba tuvastanud, et direktiiv 2000/60/EÜ ei sisalda sätteid vee suunamise kohta ühest valglapiirkonnast teise. Seega ei lähtu riiginõukogu õigustatult vee ümbersuunamise täielikust keelust.

57. Asjaolu, et – nagu riiginõukogu rõhutab – direktiivi 85/337/EMÜ I lisa punktis 12 on nimetatud veevarude ülekandmise rajatised, ei muuda selles osas midagi. DEI märgib paikapidavalt, et direktiiv 85/337/EMÜ ei luba ega keela selle lisades nimetatud projektide teostamist. Vee suunamine ühest valglapiirkonnast teise võib keskkonda märkimisväärselt kahjustada. Sellisel juhul võib arvata, et see on direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõike 1 keskkonnaalaste eesmärkidega vastuolus. Artikkel 4 lubab aga teatavatel tingimustel teha nimetatud eesmärkidest erandeid.

58. Seega on määrav eelkõige direktiivi 2000/60/EÜ artikkel 4.

a) Direktiivi 2000/60/EÜ artiklist 4 tulenevad kaitse- ja taastamiskohustused

59. Direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõike 1 punkt a kohustab hoidma ära kõigi pinnaveekogude seisundi halvenemine ja saavutama 2015. aasta lõpuks pinnavee hea seisund. Tehisveekogude ja oluliselt muudetud veekogude puhul tuleb saavutada vähemalt hea ökoloogiline potentsiaal ja hea keemiline seisund.

60. Kas Acheloosi jõgi on tehisveekogu või oluliselt muudetud veekogu, tuleks määrata direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõike 3 põhjal. Enne ümbersuunamisprojekti elluviimist näib selline liigitus siiski ebatõenäolisena. Seetõttu lähtun järgnevalt sellest, et kõnealune jõgi ei ole tehisveekogu või oluliselt muudetud veekogu.

61. Järelikult peab Kreeka vastavalt direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõike 1 punktile a hoidma põhimõtteliselt ära Acheloosi jõe seisundi mis tahes edasise halvenemise ja võtma koguni meetmeid, et saavutada kõnealuse jõe hea seisund, juhul kui seisund ei peaks olema hea. Kreeka peab seega kõrvaldama käimasolevate projektide kahjuliku mõju ja heastama veekogude seisundi halvenemise varasemate projektide tagajärjel.

b) Direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 kohaldamine projektidele

62. Direktiivi 2000/60/EÜ artikkel 4 ei sisalda mitte üksnes programmilisi kohustusi, vaid puudutab ka konkreetseid projekte, mis võivad veekogude seisundit märkimisväärselt kahjustada. Artikli 4 lõige 7 lubab nimelt teatavatel tingimustel mõjutada veekogude seisundit uute muudatustega. Nende muudatuste puhul võib tegemist olla eeskätt projektidega.

63. Seega tuleb ümbersuunamisprojekt põhimõtteliselt lisada ka Acheloosi jõe valglapiirkonna meetmeprogrammi. Direktiivi 2000/60/EÜ VI lisa B osa kohaselt võivad sellised programmid sisaldada veevõtu kontrollimist (punkt viii) ja ehitustöid (punkt xi).

c) Vee hea seisund

64. Direktiivi 2000/60/EÜ artikkel 4 võib vee suunamist teise valglapiirkonda keelata siis, kui ümbersuunamine takistab vee hea seisundi säilitamist või taastamist.

65. Direktiiv 2000/60/EÜ määratleb eesmärgiks oleva vee hea seisundi. Direktiivi 2000/60/EÜ artikli 2 punkti 18 kohaselt on pinnavee seisund hea, kui nii selle ökoloogiline kui ka keemiline seisund on vähemalt „hea”. Hea keemiline seisund on artikli 2 punkti 24 kohaselt seotud saasteainete kontsentratsiooniga. Heale ökoloogilisele seisundile esitatavad nõuded tulenevad artikli 2 punktist 22 ja V lisast.

66. Pinnavee heale seisundile esitatavad nõuded ei hõlma sõnaselgelt jõe osalist ümbersuunamist, st suuremates kogustes vee võtmist valglapiirkonnast. Komisjon märgib siiski selgelt ja arusaadavalt, et pinnaveekogu vee tõkestamine osalise ümbersuunamise eesmärgil mõjutab veekogu seisundit. Ka veekoguse vähendamine võib avaldada vee ökoloogilisele või keemilisele seisundile kahjulikku mõju. Direktiivi 2000/60/EÜ V lisa punkti 1.1.1 kohaselt tuleb jõgede seisundi hindamisel arvesse võtta ka hüdroloogilist režiimi, st vee vooluhulka ja morfoloogilisi tingimusi, st jõe sügavuse ja laiuse vahelduvust, jõesängi struktuuri ja aluspõhja ning kaldavööndi struktuuri. Sellele vastavalt näeb VI lisa B osa punkt viii ette, et meetmeprogrammid võivad sisaldada veevõtu kontrollimist, artikli 8 lõike 1 esimese taande punkt i nõuab vee mahu ja taseme või vooluhulga seiret, niivõrd kui see on asjakohane pinnavee ökoloogilise ja keemilise seisundi ning ökoloogilise potentsiaali puhul, ja põhjenduse 41 kohaselt tuleks vee kvantiteedi osas sätestada üldpõhimõtted veevõtu ja vee tõkestamise piiramiseks, et tagada sellest mõjutatud veesüsteemide keskkondlik järjepidevus.

67. Kui riiginõukogu peaks eeltoodu põhjal tegema järelduse, et ümbersuunamisprojekt takistab vee hea seisundi säilitamist või taastamist, siis ei vastaks see direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõike 1 keskkonnaalastele eesmärkidele.

d) Erandi tegemine keskkonnaalastest eesmärkidest

68. Keskkonnaalaste eesmärkide eiramine ei ole aga ületamatu takistus projekti teostamiseks. Direktiivi 2000/60/EÜ artikkel 4 sisaldab nimelt ka sätteid, mille alusel saab teha keskkonnaalastest eesmärkidest erandeid.

69. Direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõige 4 lubab hea seisundi taastamise tähtaegu pikendada. See puudutab esmajoones kohustust parandada vee seisundit. Vee seisundi halvendamise keelust seevastu erandeid ei tehta. Vee seisundi halvenemist põhjustava meetme heakskiitmisele ei ole kõnealune säte seega kohaldatav.

70. Direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõige 5 lubab konkreetsete veekogude jaoks seada leebemad keskkonnaalased eesmärgid, kui need on inimtegevusest nii mõjutatud, et nende eesmärkide saavutamine oleks võimatu või ebaproportsionaalselt kulukas, ning kui on täidetud teatavad lisatingimused. Kõnealune säte võib muutuda oluliseks pärast ümbersuunamisprojekti lõpuleviimist, kuid projekti heakskiitmisele ei saa seda veel kohaldada.

71. Direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõige 6 ei ole samuti asjakohane, kuna see puudutab üksnes vee seisundi ajutist halvenemist.

72. Käesolevas asjas, milles on uurimise all uus projekt, tuleb keskkonnaalastest eesmärkidest erandi tegemise lubatavust hinnata pigem direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõike 7 alusel. Viidatud säte reguleerib üksikasjalikult, kuidas saab artikli 4 lõikes 1 sätestatud keskkonnaalastest eesmärkidest erandi tegemist uute projektide puhul õigustada ülekaalukate üldiste huvidega. Täiendavad nõuded lõikest 1 erandi tegemisele tulenevad artikli 4 lõigetest 8 ja 9. Artikli 4 lõigetes 7–9 sätestatud nõudeid käsitletakse osaliselt teise ja kolmanda eelotsuse küsimuse ülejäänud osades.

73. Juhul kui Euroopa Kohus riiginõukogu kolmanda küsimuse esimese osale vastab, on vastus kokkuvõtlikult järgmine: vee suunamine ühest valglapiirkonnast kõrvalasuvasse valglapiirkonda on direktiiviga 2000/60/EÜ kooskõlas, kui see vastab direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõigetes 1, 7, 8 ja 9 sätestatud nõuetele.

3. Teine küsimus – valglapiirkondade majandamiskavade vajalikkus

74. Teise küsimusega soovib riiginõukogu teada, kas direktiiviga 2000/60/EÜ on kooskõlas siseriiklikud õigusnormid, millega lubatakse suunata vett ühest vesikonnast teise, kuigi valglapiirkondade osas, mille piires asuvad vesikonnad, kus vett ühest teise suunatakse, ei ole veel välja töötatud majandamiskavasid.

75. Esmapilgul näib see küsimus hüpoteetilisena, kuna seadus nr 3481/2006 sisaldab mõlema asjaomase vesikonna majandamiskavasid. Ei ole alust arvata, et asjassepuutuvates valglapiirkondades on muid vesikondi, mille majandamiskavad veel puuduvad. Koostatud majandamiskavade kehtivus on aga kahtluse all. Lisaks on riiginõukogu seisukohal, et direktiivi 2000/60/EÜ artikli 3 lõike 1, artikli 5 lõike 1, artikli 11 lõike 1 ja artikli 13 lõike 1 kohaselt ei tohi majandamiskavasid ja meetmeprogramme kehtestada – nagu käesoleval juhul – eraldi teatavate vesikondade kohta, vaid nõutav on ulatuslik riiklik ja piirkondlik kavandamine. Vastasel korral on igal juhul lubamatu suunata vett ühest valglapiirkonnast teise. Seega ei ole küsimus mitte ainult selles, kas kehtestatud on konkreetsete valglapiirkondade majandamiskavad, vaid ka selles, kas kavad peavad olema välja töötatud ka ülejäänud Kreeka osas.

76. Direktiivi 2000/60/EÜ artikli 3 lõike 1 kohaselt määratakse kõik vesikonnad üksikute valglapiirkondade koosseisu. Artikli 13 lõike 1 kohaselt tagavad liikmesriigid, et iga täielikult nende territooriumi piires asuva valglapiirkonna jaoks koostatakse vesikonna majandamiskava. Vastavalt artikli 11 lõikele 1 tagavad liikmesriigid iga valglapiirkonna või nende territooriumile jääva rahvusvahelise valglapiirkonna osa jaoks meetmeprogrammi kehtestamise, võttes arvesse artikli 5 alusel nõutavate – eelnevalt tehtavate – analüüside tulemusi, et saavutada artiklis 4 kehtestatud eesmärgid.

77. Seega on liikmesriigid küll kohustatud koostama tähtaja lõpuks iga valglapiirkonna jaoks majandamiskava, kuid viidatud sätetest ei järeldu otseselt, et vee suunamine ühest valglapiirkonnast teise ei ole lubatud, kui majandamiskavasid ei ole välja töötatud kõikide valglapiirkondade jaoks.

78. Nagu eespool juba selgitatud, võib direktiivi 2000/60/EÜ artikliga 4 olla selline ümbersuunamine siiski vastuolus, kui see takistab pinnavee hea seisundi säilitamist või taastamist. Käesolevas asjas oleks ümbersuunamine lubatud vaid siis, kui artikli 4 lõike 7 tingimused on täidetud.

79. Direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõike 7 punkti b kohaselt esitatakse artikli 4 lõikes 1 sätestatud keskkonnaalaste eesmärkidega vastuolus olevate projektide põhjused konkreetselt artikli 13 kohaselt nõutavas vesikonna majandamiskavas ning eesmärgid vaadatakse iga kuue aasta järel uuesti läbi. Iga mittevastavuse puhul tuleb artikli 4 lõike 8 kohaselt lisaks tagada, et see ei välista alaliselt ega sea ohtu kõnealuse direktiivi eesmärkide saavutamist muudes veekogudes *samas* valglapiirkonnas.

80. Sellest järeldub, et enne kui tohib võtta direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõike 1 keskkonnaalaste eesmärkidega vastuolus olevaid meetmeid, tuleb asjaomaseid valglapiirkondi põhjalikult analüüsida ja koostada nende majandamise kavad.

81. Direktiiv 2000/60/EÜ ei sisalda seevastu ühtegi sätet, mis seaks sellised meetmed sõnaselgelt sõltuvusse *muude* valglapiirkondade analüüsist või valglapiirkondade koosseisus olevate vesikondade majandamiskavade koostamisest. Sellised analüüsid ja kavad võivad olla nõutavad vaid üksikutel juhtudel, kui ettenähtud ümbersuunamisele leidub alternatiivne lahendus muude valglapiirkondade kasutamise teel.

82. Kõnealusele küsimusele vastates peaks Euroopa Kohus seega sedastama, et enne kui tohib võtta direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõike 1 keskkonnavalaste eesmärkidega vastuolus olevaid meetmeid, tuleb asjaomaseid valglapiirkondi põhjalikult analüüsida ja koostada nende majandamise kavad. Muude valglapiirkondade uurimine ja valglapiirkondade koosseisus olevate vesikondade majandamiskavade koostamine on nõutav vaid siis, kui ettenähtud ümbersuunamisele leidub alternatiivne lahendus nende valglapiirkondade kasutamise teel.

4. Kolmanda küsimuse teine osa – ümbersuunamise lubatud eesmärgid

83. Kolmanda küsimuse teise osaga soovib riiginõukogu teada, kas ümbersuunamise eesmärk peab olema eranditult joogiveevajaduse rahuldamine või võib see olla ka niisutamine ja elektrienergia tootmine.

84. Selles osas tuleneb direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõike 7 punktist c, et muudatuste põhjused peavad olema eriti tähtsad üldiste huvide seisukohalt ja/või hüved, mis tulenevad uutest muudatustest inimeste tervisele, ohutuse tagamisele või säästvare arengule, peavad kaaluma üles artikli 4 lõikes 1 sätestatud eesmärkide saavutamisest keskkonnale või ühiskonnale saadava hüve.

85. Inimeste piisav varustamine joogiveega on üldjuhul oluline ülekaaluka üldise huvi seisukohast ja on lisaks põhimõtteliselt väga tähtis ka inimeste tervisele. Sellest tulenevalt on veevarustus direktiivi 2000/60/EÜ põhjenduse 15 kohaselt üldistes huvides olev teenus.

86. Karditsa maakonna omavalitsus ja Trikala maakonna omavalitsus rõhutavad pealegi õigusega, et direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõike 3 punkti a alapunkt iii tunnustab õigustatud üldiste huvidena lisaks joogiveega varustamisele põhimõtteliselt ka elektrienergia tootmist ja niisutust. Viimati nimetatud huvid on siiski väiksema tähtsusega kui joogiveega varustamine, sest need on eelkõige majandusliku olemusega.

87. Samas on hüdroenergia hoolimata ebasoodsast toimest keskkonnale jätkusuutliku energiatootmise tüüpiline näide.

88. Ka ei saa algusest peale välistada, et põllumajanduslike alade niisutamist tuleb käsitada ülekaaluka üldise huvina või koguni ehk säästva arengu meetmena. Teatavates piirkondades niisutamise võimaldamine võib nimelt olla liikmesriigi põllumajanduspoliitika õiguspärane eesmärk.

89. Kõnealuste eesmärkide tunnustamine ei tähenda aga paratamatult, et need projekti õigustavad. Mõlemad direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõike 7 punktis c viidatud õigustava eesmärgi variandid eeldavad nimelt meetmest saadava kasu ning vee hea seisundi säilitamisele või taastamisele avalduva kahjuliku mõju kaalumist. Inimeste tervisele, ohutuse tagamisele või säästvare arengule kasuks tulevate meetmete puhul on kaalumise sõnaselgelt ette nähtud. Seda enam peab meetmega seotud muu – olemusest tulenevalt vähem tähtis – üldine huvi olema selleks, et seda tunnustataks „ülekaalukana”, meetme kahjulikust mõjust kaalukam.

90. Liikmesriikidel on kõnealusel kaalumisel asjakohane kaalutlusruum, kuna tegemist on keerulise prognoosiva otsusega.¹⁹ Siiski tuleb just niisutamise seotud huvi puhul arvesse võtta Aitoolia-Akarnaania maakonna omavalitsuse jt esitatud argumenti, mille kohaselt võib puuvilla kasvatamine avaldada keskkonnale väga kahjulikku mõju.²⁰ Huvi põllumajanduse eriti kahjuliku vormi vastu on suhteliselt vähetähtis. Vastupidi Aitoolia-Akarnaania maakonna omavalitsuse jt selgitustele ei saa aga teha piiranguteta järeldust, et Euroopa põllumajanduspoliitika suhtuks puuvilla kasvatamisse taunivalt. Pigem on selle põllukultuuri kasvatamise edendamine sätestatud esimeses õiguses, nimelt Kreeka Vabariigi Euroopa Ühendustega ühinemise aktile lisatud protokolli nr 4 puuvilla kohta,²¹ ja see on üle võetud ka teisesesse õigusesse.²²

91. Kolmanda küsimuse teisele osale tuleks seega vajaduse korral vastata nii, et vastavalt artikli 4 lõike 7 punktile c võivad joogiveevarustuse, niisutamise ja energiavarustusega seotud eesmärgid artikli 4 lõikes 1 sätestatud keskkonnavalaste eesmärkidega vastuolus olevaid meetmeid õigustada, kui kõnealuste meetmete panus esimesena nimetatud eesmärkide saavutamisse kaalub üles keskkonnavalaste eesmärkide kahjustamise.

5. Kolmanda küsimuse kolmas osa – alternatiivsete lahenduste hindamine

92. Eespool nimetatud eesmärkide osatähtsuse kindlakstegemiseks on muude tegurite kõrval oluline kolmanda küsimuse kolmas osa. Riiginõukogu soovib teada, kas igal juhul on vaja haldusastute põhjendatud otsust, mis on tehtud vajaliku teadusuuringu põhjal ja mis näitab, et valgapiirkond, kuhu vett suunatakse, ei suuda oma veevarudega rahuldada enda vajadust joogivee, niisutamiseks ja muuks otstarbeks mõeldud vee järele.

93. Nagu komisjon märgib, tuleneb vajadus tuvastada, milline on veevajadus valgapiirkonnas, kuhu vett suunatakse, alternatiivsete lahenduste hindamisest, mis on ette nähtud direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõike 7 punktis d. Selle sätte kohaselt eeldab artikli 4 lõikes 1 sätestatud keskkonnavalastest eesmärkidest erandi tegemine ka seda, et veekogu muutmisest tulenevat hüve ei ole tehniliste võimaluste või ebaoproportsionaalselt suurte kulude tõttu võimalik saavutada muude vahenditega, mis oleksid keskkonna seisukohalt oluliselt paremad.

94. Järelikult tuleb enne vee ümbersuunamist uurida, kas valgapiirkond, kuhu vett suunatakse, suudab oma veevajaduse proportsionaalsete kuludega katta enda varudest ja kas see on keskkonna seisukohalt oluliselt parem lahendus. Sellega seoses tuleks kaaluda ka põllumajanduses üleminekut muudele kultuuridele, mille niisutamise vajadus on väiksem.²³

95. Viidatud hindamise tulemus kuulub direktiivi 2000/60/EÜ kohaselt vee võimalikuks ümbersuunamiseks vajalike põhjuste hulka. Vastavalt artikli 4 lõike 7 punktile b tuleks kõnealust tulemust seega üksikasjalikult kirjeldada majandamiskavas.

19 — Vt selle kohta nt 21. septembri 1999. aasta otsus kohtuasjas C-67/96: Albany (EKL 1999, lk I-5751, punkt 119); 11. septembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-77/02: Steinicke (EKL 2003, lk I-9027, punkt 61); 22. novembri 2005. aasta otsus kohtuasjas C-144/04: Mangold (EKL 2005, lk I-9981, punkt 63) ja 12. oktoobri 2010. aasta otsus kohtuasjas C-45/09: Rosenblatt (EKL 2010, lk I-9391, punktid 41 ja 68) vastavalt sotsiaal- ja tööhõivepoliitiliste eesmärkide kohta, samuti keskkonnaõiguses minu 13. märtsi 2008. aasta ettepanek kohtuasjas C-188/07: Commune de Mesquer (EKL 2008, lk I-4501, ettepaneku punkt 125) ja minu 23. aprilli 2009. aasta ettepanek kohtuasjas C-254/08: Futura Immobiliare jt (EKL 2009, lk I-6995, punkt 58).

20 — Vt nõukogu vahepeal kehtetuks tunnistatud 22. mai 2001. aasta määruse (EÜ) nr 1051/2001 puuvilla tootmistoetuste kohta (EÜT L 148, lk 3; ELT eriväljaanne 3/32, lk 332) põhjendus 13: „Puuvilla kasvatamine selleks mittesobivates piirkondades avaldab tõenäoliselt kahjulikku mõju keskkonnale ning nende piirkondade põllumajandusele, kus kõnealune põllukultuur on oluline. [...]”. Vt ka komisjoni tellitud Alliance Environnement' uuring, *Évaluation des impacts sur l'environnement des mesures de la PAC relatives au coton* (2007), http://ec.europa.eu/agriculture/eval/reports/coton/index_fr.htm, külastatud 11. juulil 2011.

21 — EÜT 1979 L 291, lk 174.

22 — Vt nõukogu 23. juuni 2008. aasta määrus (EÜ) nr 637/2008, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 1782/2003 ja kehtestatakse puuvillasektori riiklik ümberkorraldamiskava (ELT L 178, lk 1), mida on muudetud nõukogu 25. mai 2009. aasta määrusega (EÜ) nr 472/2009 (ELT L 144, lk 1).

23 — Vt eespool 20. joonealusel märkuses viidatud uuring, lk 12.

96. Kolmanda küsimuse kolmandale osale tuleks seega vastata nii, et vastavalt direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõike 7 punktidele b ja d tuleb majandamiskavas näidata, et valglapiirkond, kuhu vett suunatakse, ei suuda oma veevajadust proportsionaalsete kuludega katta enda veevarudest või et see ei ole keskkonna seisukohalt märkimisväärselt parem lahendus.

6. Neljas küsimus – direktiivi 2000/60/EÜ eeltoime

97. Neljanda küsimuse esitab riiginõukogu juhuks, kui direktiivi 2000/60/EÜ artikkel 4 ei ole vaidluse esemeks olevale projektile ajalistel põhjustel kohaldatav. Esimesele küsimusele pakutud vastusest²⁴ nähtub, et kõnealusele küsimusele tuleb vastata.

98. Riiginõukogu soovib teada, kas juhul, kui vett on lubatud suunata ühest vesikonnast teise, ilma et majandamiskavad asjaomaste valglapiirkondade kohta oleksid välja töötatud, on direktiivi 2000/60/EÜ kasulik mõju juba seatud ohtu või tuleb arvesse võtta selliseid kriteeriume nagu ettenähtud meetmete ulatus ja vee ümbersuunamise eesmärgid.

a) Direktiivide eeltoimet puudutav kohtupraktika

99. Küsimus tugineb väljakujunenud kohtupraktikale, mis näeb ette, et direktiivi ülevõtmiseks ette nähtud tähtaja jooksul peavad liikmesriigid, kellele direktiiv on adresseeritud, hoiduma kehtestamast õigusnorme, mis võivad direktiivis sätestatud eesmärgi saavutamist tõsiselt kahjustada. Hoidumiskohustust peavad järgima kõik siseriiklikud ametiasutused ning see laieneb kõigile meetmetele, nii üldistele kui ka erimeetmetele, millel võib olla selline kahjustav mõju.²⁵ Vastavalt EL lepingu artikli 4 lõikele 3 koostoimes ELTL artikli 288 lõikega 3 kehtib see hoidumiskohustus ka üleminekuperioodil, mille jooksul võivad liikmesriigid kohaldada oma siseriiklikke süsteeme, isegi kui need ei ole kõnealuse direktiiviga kooskõlas.²⁶

100. Seega ei tohi liikmesriigid majandamiskavade ja meetmeprogrammide koostamiseks võtta ka üleminekuperioodil meetmeid, mis võivad direktiivis 2000/60/EÜ sätestatud eesmärkide saavutamist tõsiselt kahjustada.

101. Pidades silmas direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõike 1 punkti a alapunktis i sätestatud keeldu põhjustada veekogude seisundi halvenemine, on kõnealune kohustus veelgi rohkem õigustatud kui muude direktiivide puhul. Kõnealuse sätte keskkonnaalased eesmärgid ei ammendu nimelt viidatud keelus põhjustada seisundi halvenemine, st kohustuses hoida ära seisundi halvenemine. Pigem tekib pärast majandamiskavade koostamiseks ette nähtud üleminekuperioodi lõppemist vastavalt alapunktile ii taastamiskohustus, st kohustus saavutada pinnavee hea seisund. Oleks vastuoluline, kui esmalt põhjustataks vee seisundi halvenemine, selleks et seejärel uuesti taastada selle hea seisund.

b) Õiguspärane ootus ja õiguskindlus

102. Ka õiguspärase ootuse põhimõte ja õiguskindluse põhimõte ei takista seisundi halvenemise põhjustamise keelu eeltoimet.

24 — Vt eespool punkt 53.

25 — 18. detsembri 1997. aasta otsus kohtuasjas C-129/96: Inter-Environnement Wallonie (EKL 1997, lk I-7411, punkt 45) ja 26. mai 2011. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-165/09 kuni C-167/09: Stichting Natuur en Milieu jt (EKL 2011, lk I-4599, punkt 78 ja seal viidatud kohtupraktika).

26 — 10. novembri 2005. aasta otsus kohtuasjas C-316/04: Stichting Zuid-Hollandse Milieufederatie (EKL 2005, lk I-9759, punkt 42); 14. septembri 2006. aasta otsus kohtuasjas C-138/05: Stichting Zuid-Hollandse Milieufederatie (EKL 2006, lk I-8339, punkt 42) ja eespool 25. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Stichting Natuur en Milieu jt, punkt 79.

103. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on õiguspärase ootuse põhimõtte liidu õiguskorra osa, mida liikmesriigid peavad liidu õigusnormide rakendamisel järgima.²⁷ Kõnealuse põhimõttega on aga vastuolus see, kui kohaldatavate õigusnormide muudatus jätab õigustatud isiku tagasiulatuvalt ilma õigusest, mille ta omandas varasemate õigusnormide alusel.²⁸ Seega tuleb liidu materiaalõigusnorme tõlgendada nii, et need on enne nende jõustumist *tekkinud* olukordade suhtes kohaldatavad üksnes siis, kui nende sõnastusest, eesmärkidest või ülesehitusest selgelt ilmneb, et selline mõju tuleb neile omistada.²⁹

104. Käesolevas asjas ei ole aga omandatud õigusi ümbersuunamisprojekti heakskiitmisele, kuna riiginõukogu tühistas kõik eelnevalt antud load. Olukord ei ole veel realiseerunud.³⁰ Pelk tõsiasi, et loa andmise menetlus on algatatud, ei anna veel alust oodata selle edukat lõppemist.

105. Samuti ei ole õiguspärase ootuse kaitse põhimõttega vastuolus, kui loa andmise menetluse ajal kehtestatakse rangemad loa andmise tingimused. Pigem on põhimõtteliselt lubatav, et muudetud õigusnorme kohaldatakse varasema õigusnormi kehtivuse ajal tekkinud olukordade tulevaste tagajärgede suhtes.³¹ Põhimõtte kohaldamisala ei saa nimelt laiendada nii, et see hakkab üldiselt takistama uue õigusnormi kohaldamist varasema õigusnormi kehtivuse ajal tekkinud olukordade tulevaste tagajärgede suhtes.³²

106. Pooleliolevat loa andmise menetlust tuleb käsitada olukorrana, mis on tekkinud varasema õigusnormi kehtivuse ajal; lõplik otsus on kõnealuse olukorra tulevane tagajärg, mis tuleb kindlaks määrata uue õigusnormi alusel.³³ Selles osas ei saa tugineda õiguspärase ootuse põhimõttele.

107. Seisundi halvenemise põhjustamise keelu eeltoimet piirab siiski Euroopa Kohtu praktika, mis puudutab *menetlusõiguse* põhimõtteliste muudatuste kohaldamist menetlustele, mis olid direktiivi asjaomaste sätete jõustumise ajal juba algatatud. Menetlusnormide puhul tuleb üldiselt lähtuda sellest, et neid kohaldatakse kõikide nende jõustumise hetkel pooleliolevatele vaidluste suhtes.³⁴ Nagu rõhutavad Tessaalia omavalitsused ja DEI, on Euroopa Kohus keskkonnaõiguse³⁵ ja ka riigihangete³⁶ valdkonnas isegi pärast ülevõtmistähtaja lõppemist siiski keeldunud kohaldamast menetlusõiguse olulisi muudatusi juba algatatud menetlustele. Viidatud otsustes oli küsimus selles, et pooleliolevates loa andmise menetlustes tuli lisaks teostada keskkonnamõju hindamine vastavalt direktiivile 85/337/EMÜ, mis oleks nõudnud ulatuslikke uuringuid ja üldsuse osalemist, riigihangete puhul oli küsimus selles, kas pooleliolevates hankemenetlustes tuli järgida direktiivis 93/38/EMÜ³⁷ ametlikule hanketeatele esitatud nõudeid. Euroopa Kohus tahtis siiski vältida, et menetlusi, mis on juba liikmesriigi tasandil keerulised ja mis ametlikult algatati enne direktiivi ülevõtmise tähtaja

27 — 26. aprilli 1988. aasta otsus kohtuasjas 316/86: Krücken (EKL 1988, lk 2213, punkt 22) ja 11. juuli 2002. aasta otsus kohtuasjas C-62/00: Marks & Spencer (EKL 2002, lk I-6325, punkt 44 ja seal viidatud kohtupraktika).

28 — Vt enamakstud maksu tagastamise nõude kohta 12. mai 2011. aasta otsus kohtuasjas C-107/10: Enel Maritsa Iztok 3 (EKL 2011, lk I-3873, punkt 39 ja seal viidatud kohtupraktika).

29 — 29. jaanuari 2002. aasta otsus kohtuasjas C-162/00: Pokrzeptowicz-Meyer (EKL 2002, lk I-1049, punkt 49) ja 11. detsembri 2008. aasta otsus kohtuasjas C-334/07 P: komisjon vs. Freistaat Sachsen (EKL 2008, lk I-9465, punkt 44).

30 — Vt 21. jaanuari 2003. aasta otsus kohtuasjas C-512/99: Saksamaa vs. komisjon (EKL 2003, lk I-845, punkt 45).

31 — 29. juuni 1999. aasta otsus kohtuasjas C-60/98: Butterfly Music (EKL 1999, lk I-3939, punkt 25 ja seal viidatud kohtupraktika); eespool 29. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus komisjon vs. Freistaat Sachsen, punkt 43, ja 14. jaanuari 2010. aasta otsus kohtuasjas C-226/08: Stadt Papenburg (EKL 2010, lk I-131, punkt 46).

32 — Eespool 29. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus komisjon vs. Freistaat Sachsen, punkt 43 ja seal viidatud kohtupraktika.

33 — Eespool 30. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Saksamaa vs. komisjon, punkt 46 jj.

34 — 12. novembri 1981. aasta otsus liidetud kohtuasjades 212/80-217/80: Meridionale Industria Salumi jt (EKL 1981, lk 2735, punkt 9); 1. juuli 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-361/02 ja C-362/02: Tsapalos ja Diamantakis (EKL 2004, lk I-6405, punkt 19) ja 29. märtsi 2011. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-201/09 P ja C-216/09 P: ArcelorMittal Luxembourg vs. komisjon (EKL 2011, lk I-2239, punkt 75).

35 — 18. juuni 1998. aasta otsus kohtuasjas C-81/96: Gedepueteerde Staten van Noord-Holland (EKL 1998, lk I-3923, punkt 23) ja 23. märtsi 2006. aasta otsus kohtuasjas C-209/04: komisjon vs. Austria (Lauteracher Ried, EKL 2006, lk I-2755, punkt 56 jj) direktiivi 92/43/EMÜ kohta.

36 — 5. oktoobri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-337/98: komisjon vs. Prantsusmaa (EKL 2000, lk I-8377, punkt 35 jj).

37 — Nõukogu 14. juuni 1993. aasta direktiiv 93/98/EMÜ, millega kooskõlastatakse veevarustus-, energeetika-, transpordi- ja telekommunikatsioonisektoris tegutsevate tellijate hankemenetlused (EÜT L 199, lk 84; ELT eriväljaanne 06/02, lk 194).

möödumist, koormataks ja muudetak aeganõudvamaks direktiivi eriomaste nõuetega ning et sellega mõjutataks juba kujunenud asjaolusid.³⁸ Seetõttu ei pea direktiivi 2000/60/EÜ eeltoime tooma kaasa niisuguseid täiendavaid aeganõudvaid menetlusetape. Sellest tuleb siiski eristada materiaalõiguslike nõuete – nt halvenemise põhjustamise keelu – kohaldamist.³⁹

108. Seisundi halvenemise põhjustamise keelu eeltoime täpse ulatuse kindlaksmääramisel võib tugineda teise ja kolmanda küsimuse raames direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 kohta esitatud kaalutlustele. Ent artikli 4 iga võimalik rikkumine ei tähenda kohe direktiivi eesmärkide saavutamise tõsist kahjustamist. Pigem peab kahjustamine *kestma edasi* ka pärast artikli 4 kohaldamise tähtaegade lõppemist, ja mitte ainult ajutiselt. Lisaks peab see olema tõsine, st mitte pelgalt vähetähtis. Lõpuks ei saa direktiivi 2000/60/EÜ eeltoime minna nii kaugele, et liikmesriigid peavad astuma ennetähtaegselt samme direktiivi kohaldamise ettevalmistamiseks või täitma hea seisundi taastamise kohustust, kaldudes kõrvale konkreetselt kehtestatud ajakavast.

c) Põhikohtuasi

109. Põhikohtuasja kohta tuleb seega märkida järgmist.

110. Ümbersuunamisprojekti kestev olemus on ilmselge. Seda, kas see kahjustab tõsiselt direktiivi eesmärkide saavutamist, peavad hindama pädevad siseriiklikud asutused, vajaduse korral riiginõukogu.

111. Tõsist kahjustamist ei saa siiski eeldada ainuüksi selle põhjal, et ümbersuunamist teostatakse enne majandamiskavade koostamist asjaomaste valglapiirkondade jaoks. Vastavalt teise küsimuse kohta esitatud kaalutlustele⁴⁰ oleksid sellised kavad pärast üleminekuperioodi lõppemist küll vajalikud, kuid kõnealustest kavadest täiesti sõltumatult võiks selguda, et ümbersuunamine ei ole direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõikes 1 sätestatud keskkonnaalaste eesmärkidega vastuolus või on vastuolu üksnes tühine.

112. Hinnates, kas ümbersuunamine kahjustab tõsiselt direktiivi 2000/60/EÜ eesmärkide saavutamist, tuleb esimese sammuna direktiivi kriteeriumide alusel uurida, milline on projekti mõju artikli 4 lõikes 1 sätestatud eesmärkidele.

113. Kui kõnealuse uurimise põhjal jõutakse järeldusele, et eesmärkide saavutamine on tõsiselt küsitav, tuleb lisaks uurida, kas meede on õigustatud. Nimelt ei saa tegevusvabadus olla enne üleminekuperioodi lõppemist rohkem piiratud kui direktiivi 2000/60/EÜ täieliku kohaldamise puhul. Nagu juba selgitatud, võib direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõikes 1 sätestatud keskkonnaalaste eesmärkide rikkumine olla pealegi õigustatud.

114. Õigustamise puhul tuleb kõne alla kaks õiguslikku alust: esiteks projekti juba viidatud käsitlemine pinnaveekogu füüsiliste omaduste uue muudatusena või uue püsiva arendustegevusena direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõike 7 tähenduses⁴¹ ja teiseks pinnavee käsitlemine inimtegevusest juba mõjutatuna artikli 4 lõike 5 tähenduses. Viimati nimetatud säte hõlbustaks õigustamist. Kummagi õigustava aluse kohaldamisel tuleb järgida artikli 4 lõikeid 8 ja 9.

38 — Vt eespool 35. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Gedeputeerde Staten van Noord-Holland ja eespool 35. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Lauteracher Ried.

39 — Vt direktiivi 92/43/EMÜ kohta minu 28. juuni 2011. aasta ettepanek pooleliolevas kohtuasjas C-404/09: komisjon vs. Hispaania (Alto Sil, punkt 69 jj).

40 — Vt eespool punkt 75 jj.

41 — Vt selle kohta eespool punkt 72 jj.

115. Direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõiget 5 ei ole veel analüüsitud, kuna senini oli tegemist pinnavee *uute* muudatustega. Selliseid muudatusi hõlmab artikli 4 lõige 7. Direktiivi 2000/60/EÜ eeltoime raames tuleb aga hoida ära meetmed, mis võivad *hilisemal* kuupäeval, nimelt pärast artikli 4 kohaldamiseks ette nähtud üleminekuperioodi lõppemist 2009. aasta lõpus põhjustada kõnealuse sättega vastuolus oleva seisundi. Seega kui seadusest nr 3481/2006 tulenevalt oli Acheloosi jõgi 2009. aasta lõpus inimtegevusest juba märkimisväärselt mõjutatud, siis tuleks seda mõju ja seega seadust hinnata artikli 4 lõike 5 alusel.

116. Poolte esitatud andmetest tuleneb, et eeskätt tamm võib olla juba põhiosas valmis ehitatud, ent jõe tegelikku ümbersuunamist ei ole senini veel teostatud. Seetõttu näib ebatõenäoline, et Acheloos on ümbersuunamisest direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõike 5 tähenduses juba mõjutatud.

117. Järelikult on direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõige 7 eeldatavasti määrav ka siis, kui hinnatakse, kas ümbersuunamisprojekt direktiivi 2000/60/EÜ eesmärkide saavutamist tõsiselt kahjustab. Selles osas võib viidata teise ja kolmanda küsimuse kohta toodud arutluskäigule.

118. Erinevalt direktiivi 2000/60/EÜ täieliku kohaldamise puhul kehtivast nõudest ei pea ka artikli 4 lõikes 1 sätestatud keskkonnaalaste eesmärkide kahjustamise õigustamisel olema majandamiskavad siiski veel koostatud. Artikli 13 lõike 6 sõnaselgete sätete kohaselt ei olnud kõnealuste kavade koostamise tähtaeg nimelt veel kaugeltki lõppenud. Kavade vastuvõtmine on üldsuse nõutava osalemise tõttu äärmiselt aeganõudev.⁴² Õigustamine peab sellegipoolest põhinema samasugusel teaduslikul alusel nagu majandamiskavad. Ilma asjaomaste teadmisteta ei ole nõutav kaalumise ja alternatiivsete lahenduste hindamine nimelt võimalik. Pädevad asutused ei saaks asjakohaselt hinnata ei meetme eeliseid ega selle kahjulikke tagajärgi.

119. Seaduse nr 3481/2006 vastuvõtmise ajal pidid osaliselt juba olemas olema direktiivi 2000/60/EÜ ülevõtmise tulemused, mis võiksid sellel hindamisel kasulikud olla. Nii näiteks pidi direktiivi 2000/60/EÜ artikli 5 lõike 1 kohaselt olema iga valgapiirkonna kohta 22. detsembriks 2004 koostatud valgapiirkonna tunnuste analüüs, ülevaade mõjust, mida inimtegevus avaldab pinnavee ja põhjavee seisundile ning veekasutuse majandusanalüüs. Ka artikli 8 kohased vee seisundi seire programmid ja artikli 14 lõike 1 punkti a kohane majandamiskava koostamise ajagraafik ja tööprogramm pidid põhiosas olema juba ette valmistatud, kuna nende esitamise tähtpäev oli 22. detsember 2006. Vaid osas, milles õigustamiseks oli vaja ulatuslikumaid teadmisi, oleks need tulnud hankida enne direktiivi 2000/60/EÜ edasist ülevõtmist.

120. Muus osas on kõnealuse õigustamise puhul määravad – nagu märgitud seoses kolmanda küsimuse kolmanda osaga⁴³ – meetme eesmärgid.

121. Kokkuvõttes tuleb neljandale küsimusele vastata nii, et enne majandamiskavade või meetmeprogrammide kehtestamise tähtaja lõppemist vastu võetud siseriiklikud õigusnormid, mis lubavad suunata vett ühest konkreetses vesikonnast teise, kahjustavad tõsiselt direktiivi 2000/60/EÜ eesmärkide saavutamist, kui ümbersuunamise tagajärjel muutub pinnavee seisund selliseks, et see on direktiivi artikliga 4 vastuolus püsivalt ja mitte üksnes vähesel määral. Seejuures tuleb ka artikli 4 eeltoime raames kõne alla õigustamine ülekaaluka üldise huviga; isegi kui majandamiskavad ei ole vajalikud, peavad siseriiklikud õigusnormid olema siiski vastu võetud piisavatele andmetele tuginedes.

42 — Vt selle kohta allpool punkt 125.

43 — Vt eespool punkt 84 jj.

7. Viies küsimus – üldsuse osalemine

122. Viienda küsimusega soovib riiginõukogu teada, kas direktiiviga 2000/60/EÜ on kooskõlas riigi parlamendi vastu võetud õigusnormid, millega kiidetakse heaks vesikondade majandamise kavad, kui asjakohased siseriiklikud õigusnormid ei näe ette avalikkusega konsulteerimise etappi riigi parlamendi menetluses ja kohtutoimikust ei ilmne, et haldusasutuses oleks järgitud konsulteerimismenetlust, mis on direktiivis ette nähtud.

123. Magneesia maakonna omavalitsus ja DEI peavad kõnealust küsimust hüpoteetiliseks, sest vaidluse esemeks oleva seaduse vastuvõtmise ajal direktiivi 2000/60/EÜ kohane majandamiskavade koostamise kohustus veel puudus. Ometigi on põhikohtuasjas tegemist kahe majandamiskavaga, mis võeti vastu seadusega nr 3481/2006 ja mis on olemasolevate andmete põhjal jätkuvalt – st pärast üleminekutähtaja lõppemist – jõus. Muus osas on võimalik, et riiginõukogu lähtub sellest, et kõnealused majandamiskavad olid nõutavad Kreeka õiguse järgi, mida riiginõukogu soovib kohaldada etteulatuvalt juba kooskõlas direktiivi menetlusõiguslike nõuetega. Seetõttu ei saa välistada, et vastus sellele küsimusele on põhikohtuasja lahendamise seisukohast vajalik.

124. Konsulteerimise puudumine võiks rikkuda direktiivi 2000/60/EÜ artiklit 14. Vastavalt kõnealusele artiklile tuleb anda üksikisikutele ja huvitatud pooltele õigus osaleda aktiivselt direktiivi rakendamisel ja eelkõige vesikonna majandamiskavade koostamises, ülevaatamises ja ajakohastamises.⁴⁴

125. Sel eesmärgil näeb direktiivi 2000/60/EÜ artikkel 14 ette eri dokumentide avaldamise teatavate ajavahemike tagant *enne* kavas käsitletava ajavahemiku algust. Vähemalt kolm aastat enne kava jõustumist tuleb avaldada kava koostamise ajagraafik, kaks aastat enne jõustumist vaheülevaade vesikonnas esinevate oluliste veemajandusalaste probleemide kohta ja vähemalt üks aasta enne jõustumist vesikonna majandamiskava projekt. Nõudmise peale tehakse kättesaadavaks muud taustdokumendid. Artikli 14 lõike 2 kohaselt annavad liikmesriigid nende dokumentide kohta kirjalike märkuste tegemiseks vähemalt kuus kuud aega, et võimaldada aktiivset osalemist ja konsulteerimist.

126. Erandi tegemist kõnealustest nõuetest ei ole majandamiskavade koostamisel ette nähtud. Eelkõige ei ole olemas erandit seadusandlike meetmete puhul, nagu on ette nähtud direktiivi 85/337/EMÜ artikli 1 lõikes 5.

127. Vastupidi Larisa maakonna omavalitsuse käsitusele ei ole tegemist õigusliku lüngaga, mis tuleks täita, lähtudes analoogiast direktiiviga 85/337/EMÜ.⁴⁵ Pigem tuleb lähtuda sellest, et liidu seadusandja on *teadlikult* loobunud nägemast ette võrreldavat erandit õigusloomemenetluse puhul. Seda arusaama toetab eeskätt direktiivi 2000/60/EÜ vastuvõtmise ajal olemas olnud kohtuotsus WWF jt⁴⁶ ja toona pooleliolev menetlus kohtuasjas Linster,⁴⁷ mis mõlemad puudutasid nõuet, mis esitati erandi tegemisele direktiivist 85/337/EMÜ õigusloomemenetluse puhul, ning veidi hiljem vastu võetud direktiiv 2001/42/EÜ, mis näeb sõnaselgelt ette üldsuse osalemise seadusandlike meetmete keskkonnamõju hindamisel.

128. Paika ei pea ka Larisa maakonna omavalitsuse argument, et kuna õigusloomemenetluse osas ei ole ette nähtud erandit, siis ei saa liikmesriigid võtta majandamiskavasid vastu seadustega. Vastupidi, liikmesriikidel on selleks täielik vabadus, kui nad täidavad direktiivi 2000/60/EÜ artiklis 14 ettenähtud kohustusi oma õigusloomemenetluses või selle haldusasutustepoolses ettevalmistamises.

129. Seega tuleb viiendale küsimusele vastata nii, et majandamiskavade kehtestamine ilma üldsuse nõuetekohase osalemiseta on direktiivi 2000/60/EÜ artikliga 14 vastuolus.

44 — Eespool 16. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus komisjon vs. Luksemburg, punkt 80.

45 — Vt selle kohta allpool punkt 131 jj.

46 — 16. septembri 1999. aasta otsus kohtuasjas C-435/97: WWF jt (EKL 1999, lk I-5613).

47 — 19. septembri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-287/98: Linster (EKL 2000, lk I-6917).

B. *Direktiiv 85/337/EMÜ*

130. Kuues küsimus puudutab direktiivi 85/337/EMÜ. Ilmselt ei teostatud enne seaduse nr 3481/2006 vastuvõtmist tammide rajamise ja vee ümbersuunamise keskkonnamõju ja tagajärgede hindamist. Selle asemel viidati juba teostatud keskkonnamõju hindamise uuringule, millel põhines projektile 2003. aastal antud teostusluba, mis 2005. aastal tühistati. Riiginõukogu küsib, kas selline tegevus vastab direktiivi 85/337/EMÜ nõuetele.

131. Seejuures lähtub riiginõukogu sellest, et tühistatud teostusloa keskkonnamõju hindamise uuring sisaldas kõiki direktiivi 85/337/EMÜ alusel nõutavaid andmeid. Üldsuse osalemise nõude täitmisel piirduti siiski hiljem tühistatud 2003. aasta teostusloa avaldamisega.

132. Direktiivi 85/337/EMÜ nõuded on olulised vaid siis, kui direktiiv on üldse kohaldatav. Artikli 1 lõike 5 kohaselt ei kohaldata direktiivi siiski selliste projektide suhtes, mille üksikasjad võetakse vastu konkreetse siseriikliku õigusaktiga. Viidatud säte näeb selle kohta sõnaselgelt ette, et direktiivi eesmärgid, kaasa arvatud teabe andmine, saavutatakse seadusandliku tegevuse kaudu.

133. Viidatud sättest tuleneb, et direktiivis 85/337/EMÜ kirjeldatud projektid vabastatakse hindamismenetlusest kahel tingimusel. Esimese tingimuse kohaselt tuleb projekti üksikasjad vastu võtta konkreetse seadusega; teise tingimuse kohaselt tuleb direktiivi eesmärgid, sealhulgas teabe andmine, saavutada seadusandliku menetluse kaudu.⁴⁸

134. Direktiivi eesmärgid võib lugeda seadusandliku menetluse kaudu saavutatuks üksnes juhul, kui seadusandjal on samaväärne teave nagu see, mis esitatakse pädevale asutusele tavalises menetluses projektile loa saamiseks.⁴⁹

135. Sellest tulenevalt tegi Euroopa Kohus otsuse, et projekti üksikasju ei võeta vastu seadusega direktiivi 85/337/EMÜ artikli 1 lõike 5 tähenduses, kui kõnealune seadus ei sisalda projekti keskkonnamõju hindamiseks vajalikku teavet, vaid kirjutab ette asjaomase uuringu teostamise, ja näeb ette, et arendaja saab projekti teostamise õiguse alles järgmiste otsuste vastuvõtmise alusel.⁵⁰

136. Kohtujurist Sharpston märkis selle kohta hiljuti, et direktiivis 85/337/EMÜ ei ole tegemist formalismiga, vaid selle eesmärk on tagada kõikide oluliste projektide puhul keskkonnamõju hindamine ja piisav üldsuse osalemine otsuste tegemises.⁵¹ Kui seadusandjal on vajalikud andmed olemas ja ta täidab oma demokraatlikku ülesannet korrektselt ja tõhusalt, st et rahva valitud esindajad said kavandatavat projekti põhjalikult uurida ja arutada, saavutatakse seadusandlikus menetluses direktiivi 85/337/EMÜ eesmärgid.⁵² Seevastu seadusandlik menetlus, mis kujutab endast pelgalt formaalset kummitempli varasemale haldusmenetlusele, mille käigus on asjakohased otsused juba tegelikult tehtud, ei paku samu tagatise nagu direktiiv 85/337/EMÜ.⁵³

137. Järelikult tuleb põhikohtuasjas selgitada, kas seadusandjal oli direktiiviga 85/337/EMÜ ettenähtud menetluseks vajalik teave ja kas ta sai projekti keskkonnamõju asjakohaselt uurida ja arutada.

48 — Eespool 46. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus WWF jt, punkt 57.

49 — Eespool 47. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Linster, punkt 54.

50 — Eespool 46. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus WWF jt, punkt 62, ja eespool 47. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Linster, punkt 57.

51 — 19. mai 2011. aasta ettepanekud pooleliolevates kohtuasjades C-128/09, C-129/09, C-130/09, C-131/09, C-134/09 ja C-135/09: Boxus ja Rua jt, punkt 79.

52 — Eespool 51. joonealuses märkuses viidatud ettepanekud Boxus ja Rua jt, punktid 84 ja 87.

53 — Eespool 51. joonealuses märkuses viidatud ettepanekud Boxus ja Rua jt, punkt 88.

138. Teabe ajakohasusele ei esita direktiiv 85/337/EMÜ erinõudeid. Projekti keskkonnamõju saab siiski õigesti hinnata vaid parimate – teostusloa andmise ajal – olemasolevate teadmiste põhjal. Sellest tulenevalt sisaldab eeskätt direktiivi 85/337/EMÜ artikli 5 lõige 1 viiteid sellele, et esitada tuleb uuemad andmed, kui see tuleneb konkreetse asja asjaoludest.

139. Direktiivi 85/337/EMÜ artikli 5 lõike 1 punkt b näeb näiteks ette, et töö kavandaja esitatava teabe ulatuse kindlaksmääramisel tuleb arvesse võtta olemasolevaid teadmisi. Selle all on üldjuhul mõeldud loa andmise menetluse alguses olemasolevaid teadmisi, kuna töö kavandaja esitatav teave tuleb kindlaks määrata sellel ajal. Direktiivi 85/337/EMÜ artikli 5 lõike 1 punkti a kohaselt sõltub kõnealuse teabe maht siiski ka sellest, kas teave on loa andmise menetluse teatavas järgus ning teatava töö või teatavat liiki töö ja tõenäoliselt mõjutatavate keskkonnategurite erijooni silmas pidades asjakohane.

140. Seega kui loa andmise menetluse hilisemas etapis selgub, et projekti keskkonnamõju asjakohaseks hindamiseks läheb vaja uuemat teavet, tuleb sellist teavet nõuda.⁵⁴

141. Seega peab riiginõukogu kontrollima, kas 2003. aastal piisav teave oli projekti keskkonnamõju hindamiseks piisav ka 2006. aastal. Kui jah, siis oli lubatav kasutada asjaomaseid dokumente õigusloomemenetluses veel kord.

142. Seejuures tuleb uurida eelkõige seda, kas teave oli veel piisavalt ajakohane, ja – nagu õigustatult märgivad Aitoolia-Akarnaania maakonna omavalitsus jt – kas projekti on võrreldes keskkonnamõju varasema hindamisega muudetud viisil, mis toob kaasa suurema mõju keskkonnale.⁵⁵ Aitoolia-Akarnaania maakonna omavalitsus jt esitavad ka vägagi asjakohase küsimuse, kas on piisav, et 2006. aastal koostatud keskkonnamõju hindamise uuring põhineb tabel, mis koguti olulises osas enne 1995. aastat ja mida enne 2003. aastat vaid täiendati. Riiginõukogu rõhutab eelotsusetaotluses ise, et usaldusväärsed ja ajakohased andmed asjaomastel kaitsealadel elavate lindude kohta puuduvad.⁵⁶

143. Vastavalt Aitoolia-Akarnaania maakonna omavalitsuse jt väidetele, mis puudutavad seaduse nr 3481/2006 artiklite 9 ja 13 vastuvõtmise parlamentaarset menetlust, tuleb lisaks ka kõnealust menetlust täpsemalt uurida. Kui saadikutele ei olnud kõnealuste sätete sisu ning vastuvõetud projekt tõesti teada,⁵⁷ on äärmiselt kaheldav, et nad said asjakohaselt hinnata ja arutada selle kava keskkonnamõju.

144. Seetõttu tuleb kuuendale küsimusele vastata nii, et keskkonnamõju hindamise uuring, mis esitati riigi parlamendile heakskiitmiseks pärast seda, kui kohus tühistas akti, millega haldusasutus oli selle uuringu juba heaks kiitnud, vastab direktiivi 85/337/EMÜ artikli 1 lõikes 5 sätestatud nõuetele juhul, kui esiteks esitati seadusandjale sellega direktiivis ettenähtud menetluseks vajalik – st piisavalt ajakohane ja täielik – teave ja teiseks sai seadusandja sellele tuginedes projekti keskkonnamõju piisavalt hinnata ja arutada.

C. Direktiiv 2001/42/EÜ

145. Riiginõukogu soovib seitsmenda, kaheksanda ja üheksanda eelotsuse küsimusega teada, kas seadus nr 3481/2006 vastab direktiivi 2001/42/EÜ nõuetele. Seda silmas pidades küsib ta, kas projektid kuuluvad direktiivi 2001/42/EÜ esemelisse ja ka ajalise kohaldamisalasse (selle kohta allpool punktid 1 ja 2). Kui vastus on jaatav, soovib riiginõukogu teada, kas lisaks direktiivi 2000/60/EÜ ja direktiivi 85/337/EMÜ kohastele hindamistele on vajalik eraldi keskkonnamõju hindamine direktiivi 2001/42/EÜ alusel (selle kohta allpool punkt 3).

54 — Vt 3. märtsi 2011. aasta otsus kohtuasjas C-50/09: komisjon vs. Iirimaa (EKL 2011, lk I-873, punkt 40).

55 — Vt 6. novembri 2008. aasta otsus kohtuasjas C-247/06: komisjon vs. Saksamaa, punkt 49 jj.

56 — Vt allpool punkt 204.

57 — Aitoolia-Akarnaania maakonna omavalitsuse jt märkused, punkt 44.

1. Seitsmes küsimus – direktiivi 2001/42/EÜ esemeline kohaldamisala

146. Seitsmenda küsimusega soovib riiginõukogu teada, kas direktiiv 2001/42/EÜ on kohaldatav jõe ümbersuunamise projektile, kui kõnealune projekt hõlmab tammide ehitamist ja vee suunamist ühest valgapiirkonnast teise, kuulub direktiivi 2000/60/EÜ kohaldamisalasse, käsitleb direktiivis 85/337/EMÜ viidatud töid ja võib avaldada mõju direktiivis 92/43/EMÜ osutatud alade keskkonnale.

147. Selleks et kindlaks teha, kas selline projekt kuulub direktiivi 2001/42/EÜ esemelisse kohaldamisalasse, tuleb esiteks uurida, kas see on kava või programm kõnealuse direktiivi artikli 2 punkti a tähenduses, ja teiseks, kas seda hõlmavad artikli 3 lõiked 2–4.

a) Mõiste „kavad ja programmid”

148. Direktiivi 2001/42/EÜ artikli 2 punkti a kohaselt tähendab mõiste „kavad ja programmid” kõnealuses direktiivis kavasad ja programme, mille koostab ja/või võtab vastu riigi, piirkondliku või kohaliku tasandi asutus või mille koostab asutus vastuvõtmiseks õigusloomemenetluse kaudu, ja mida nõutakse siseriiklike õigusnormidega.

149. Eelotsusetaotlusest ei nähtu, kas „jõe ümbersuunamise kava” nõutakse siseriiklike õigusnormidega. Kui kava koostamine ei tulene kohustusest, ei ole selle keskkonnamõju hindamine direktiivi 2001/42/EÜ alusel nõutav.⁵⁸

150. DEI väidete põhjal võib kõne alla tulla, et ümbersuunamisprojekt on Kreeka õigusega ettenähtud maakasutuskava ese. Ent selline kava ei ole eelotsusetaotluse ese; DEI esitatud andmete kohaselt oli riiginõukogu ühes varasemas otsuses koguni leidnud, et selline kava ei ole vajalik.

151. Kui konkreetsete projektide puhul on nõutav teostusluba, siis ei tohiks keskkonnamõju hindamine direktiivi 2001/42/EÜ alusel üldjuhul samuti vajalik olla. Projektile loa andmine kui selline ei ole nimelt kava ega programm.

152. Ent küsimus puudutab ka Acheloosi ja Pineiose jõe valgapiirkondade majandamiskavasid, mis on seaduse nr 3481/2006 osa. Ei ole kahtlust, et nende puhul on tegemist kavadega direktiivi 2001/42/EÜ tähenduses. Nende koostamine on ette nähtud direktiivi 2000/60/EÜ artikliga 13. Samuti on need koostanud asutus vastuvõtmiseks parlamendi õigusloomemenetluse kaudu.

b) Majandamiskavade hindamise kohustus

153. Direktiivi 2001/42/EÜ artikli 3 lõige 1 näeb ette, et vastavalt artiklitele 4–9 korraldatakse lõigetes 2–4 osutatud tõenäoliselt olulise keskkonnamõjuga kavade ja programmide keskkonnamõju hindamine.

154. Direktiivi 2001/42/EÜ artikli 3 lõike 2 punkti a kohaselt tuleb hinnata selliste kavade keskkonnamõju, mis on koostatud veemajanduse valdkondades ja millega luuakse raamistik tulevase nõusoleku saamiseks projektidele, mis on loetletud direktiivi 85/337/EMÜ I ja II lisas.

58 — Küsimus, kas direktiivi 2001/42/EÜ kohaldamisalasse kuuluvad kavad ja programmid, mis on õigus- ja haldusnormides üksnes ette nähtud, on poolelioleva kohtuasja C-567/10: Inter-Environnement Bruxelles jt ese. „Ettenähtud” kavadena võiks teatavalte asjaoludel käsitada direktiivi 2000/60/EÜ kohaseid majandamiskavasid, mille kehtestamise tähtaeg ei ole veel lõppenud, ja seda uuritakse allpool punktis b.

155. Majandamiskavad loovad raamistiku lubade andmiseks sellistele projektidele, nt veevarude ümbersuunamisele vastavalt direktiivi 85/337/EMÜ I lisa punktile 12 ja tammide ehitamisele vastavalt I lisa punktile 15. Seejuures ei ole esmajoones tegemist ümbersuunamisprojekti alamprojektide heakskiitmisega, sest majandamiskavad ei olnud vähemalt liidu õiguse alusel veel siduvad. Ent alates majandamiskavade koostamise tähtaja lõppemisest peab selliste projektide heakskiitmine toimuma kavade poolt loodud raamistikus.

156. Pealegi toetab – vähemasti käesoleval juhul – nii mõndagi oletust, et hindamise kohustus tuleneb direktiivi 2001/42/EÜ artikli 3 lõike 2 punktist b. Kõnealune säte hõlmab kavasid, mille suhtes on peetud vajalikuks korraldada hindamine direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 või 7 alusel seoses tõenäolise mõjuga asukohas. Majandamiskavade kohaldamisalas paiknevad kõnealuse direktiivi kohased kaitsealad. Kavade rakendamisel võidakse neid kahjustada, seda eeskätt juhul, kui kõnealused kavad näevad ette suures koguses pinnavee ümbersuunamise.⁵⁹

157. Seega tuleb tõdeda, et direktiivi 2000/60/EÜ artiklis 13 viidatud majandamiskavade suhtes tuleb põhimõtteliselt kohaldada keskkonnamõju hindamist vastavalt direktiivile 2001/42/EÜ.

2. Kaheksas küsimus – direktiivi 2001/42/EÜ ajaline kohaldatavus

158. Seega tuleb vastata ka kaheksandale küsimusele, millega soovitakse teada, kas akte, mis käsitlevad vaidlusalust projekti ja mis tühistati tagasiulatuvalt kohtuotsustega, võib käsitada enne 21. juulit 2004 antud ametlike ettevalmistavate aktidena, ilma et oleks vaja välja töötada keskkonnamõju strateegilise hindamise uuringut.

159. Kõnealune küsimus on seotud direktiivi 2001/42/EÜ artikli 13 lõike 3 esimese lausega, mis artikli 13 lõike 1 kohasele ülevõtmistähtajale viidates määrab direktiivi rakendamise üldjuhu: kavade ja programmide suhtes, mille esimene ametlik ettevalmistav akt valmib pärast 21. juulit 2004, tuleb teostada keskkonnamõju hindamine.

160. Kohtu poolt tühistatud load ei tule kõne alla juba seetõttu, et need olid loa andmise menetluse (vahe)tulemus. Ettevalmistavate aktidena tulevad kõne alla üksnes loa andmise menetluse algatamise meetmed. Asjaolu, et luba on tagasiulatuvalt tühistatud, on seetõttu seda enam tähtsusetu.

161. Põhikohtuasja seisukohast pakub pigem huvi, kas loa andmise menetluse *algatamist* võib käsitada majandamiskavade koostamise ettevalmistava aktina või kas võib olla tegemist Acheloosi jõe ümbersuunamise kava ettevalmistava aktiga.

a) Majandamiskavade ettevalmistamine

162. Direktiiv 2001/42/EÜ ei määratle mõistet „ametlik ettevalmistav akt”. Ent ilmselgelt on mõiste eesmärk anda usaldusväärne kriteerium menetluse algatamise aja määramiseks. Seega tagab see õiguskindluse ja aitab suurendada direktiivi kasulikku mõju.⁶⁰ Direktiivis 2001/42/EÜ ettenähtud menetluse ametliku ettevalmistava akti eesmärk peab seega olema direktiivi kohaldamisalasse kuuluva kava või programmi koostamine.

163. Direktiivi 85/337/EMÜ raames ei ole Euroopa Kohus pidanud mitteametlikke kontakte ja arutelusid pädeva asutuse ja projekti kavandaja vahel piisavaks, et lugeda menetlus algatatuks.⁶¹

59 — Vt nõutava hindamise kohta üksikasjalikult minu 4. märtsi 2010. aasta ettepanek liidetud kohtuasjades C-105/09 ja C-110/09: Terre wallonne (EKL 2010, lk I-5611, punkt 87 jj).

60 — Vt direktiivi 85/337/EMÜ kohta 11. augusti 1995. aasta otsus kohtuasjas C-431/92: komisjon vs. Saksamaa (Großkrotzenburg, EKL 1995, lk I-2189, punkt 32).

61 — Eespool 60. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Großkrotzenburg.

164. Sama vähe võib direktiivi 2001/42/EÜ raames pidada piisavaks algatada teatavaid menetlusi projektide puhul, mida hõlmab majandamiskava, nt menetlusi pinnavee ümbersuunamisele loa andmiseks. Nimelt ei nähtu nendest menetlustest, et need puudutavad (ka) majandamiskava.

165. Pealegi ei tuleks *ratione temporis* kohaldada keskkonnamõju hindamist ilmselt mitte ühegi majandamiskava suhtes, kui asjaomaste projektide heakskiitmiseks enne 21. juulit 2004 algatatud menetlusi tuleks käsitada järgnevate majandamiskavade ametlike ettevalmistavate aktidena. Seda seetõttu, et iga majandamiskava kohaldamisalas on palju selliseid olemasolevaid projekte, mida majandamiskava puudutab tulenevalt direktiivi 2000/60/EÜ artiklis 4 ettenähtud seisundi halvenemise põhjustamise keelust ja seisundi taastamise kohustusest.

166. Lõpuks ei kinnita põhikohtuasjas ka ajaline kulg seda, et majandamiskavade esimesed ametlikud ettevalmistavad aktid koostati enne 21. juulit 2004. Acheloosi ja Pineiose jõe valgapiirkondade majandamiskavade puudumist kritiseeriti esmakordselt riiginõukogu otsuses 1688/2005, seega pärast 21. juulit 2004. See näitab, et majandamiskavade koostamise ettevalmistustega alustati samuti alles pärast viidatud kuupäeva.

b) Acheloosi jõe ümbersuunamise kava ettevalmistamine

167. Teisiti oleks asi juhul, kui – vastupidi seitsmendale küsimusele antud vastusele – oleks tegemist Acheloosi jõe osalise ümbersuunamise kavaga, mille keskkonnamõju tuleb põhimõtteliselt hinnata.

168. Ettevalmistavaid akte reguleeriva korra eesmärk on anda võimalus lõpetada pooleliolevaid menetlusi, ilma et seda mõjutaksid põhimõtteliselt uued menetlusele seatud nõuded. Seevastu ei ole see ette nähtud kavade keskkonnamõju hindamise välistamiseks ainuüksi põhjusel, et sama eseme suhtes on varem võetud teatavaid haldusmeetmeid.

169. Seetõttu tuleks hinnata, kas kavale loa andmise menetlus on toimunud järjepidevalt. Kohtuotsuseid ei tuleks selles kontekstis käsitada katkestusena, kui pädevad asutused on võtnud kohtu poolt tuvastatud puuduste kõrvaldamiseks viivitamatult vajalikud meetmed. Ka haldusmenetluselt üleminekut õigusloomemenetlusele ei tuleks pidada katkestuseks.

170. Ümbersuunamisprojektile loa andmise menetluse algatamine võiks seega olla ametlik ettevalmistav akt, mille alusel koostatakse kõnealuse projekti kohta kava, mille keskkonnamõju tuleb hinnata.

171. Lisaks tuleb viidata sellele, et vastavalt direktiivi 2001/42/EÜ artikli 13 lõike 3 teisele lausele on keskkonnamõju hindamise kohustus põhikohtuasjas välistatud. See tuleb kõne alla siis, kui kavad ja programmid, mille esimene ametlik ettevalmistav akt valmib enne 21. juulit 2004, võetakse vastu või esitatakse õigusloomemenetluses rohkem kui 24 kuud pärast nimetatud kuupäeva. Ent eelotsusetaotlusest ilmneb, et seaduse nr 3481/2006 vaidlusalused sätted esitati Kreeka parlamendile juba 6. juulil 2006.⁶²

62 — Eelotsusetaotluse punkt 29.

c) Kaheksanda küsimuse kohta tehtud järeldus

172. Kaheksandale küsimusele tuleb seega vastata, et direktiivi 2001/42/EÜ artikli 13 lõike 1 kohaselt ei saa ei jõe ümbersuunamise projekti tühistatud teostuslube ega asjaomaste loa andmise menetluste algatamist käsitada direktiiviga 2000/60/EÜ ette nähtud valgapiirkondade majandamiskavade ametlike ettevalmistavate aktidena. Juhul kui loa andmise menetlus on toimunud järjepidevalt ilma katkestusteta, võib loa andmise menetluse algatamist siiski pidada ettevalmistavaks aktiks, mille alusel koostatakse jõe ümbersuunamise kava, mille keskkonnamõju tuleb hinnata.

3. Üheksas küsimus – keskkonnamõju hindamise ulatus

173. Kaheksandale eelotsuse küsimusele antud vastust arvestades tuleb vastata ka üheksandale küsimusele. Riiginõukogu soovib sisuliselt teada, kas juhul, kui keskkonnamõju on direktiivi 2000/60/EÜ ja direktiivi 85/337/EMÜ alusel juba hinnatud, tuleb teostada eraldi keskkonnamõju strateegiline hindamine.

174. Vastus tuleneb direktiivi 2001/42/EÜ artikli 11 lõigetest 1 ja 2, millele riiginõukogu juba viitas. Lõike 1 kohaselt ei piira direktiivi 2001/42/EÜ alusel korraldatav keskkonnahindamine direktiivist 85/337/EMÜ tulenevate mis tahes nõuete ega mis tahes muude ühenduse õigusest tulenevate nõuete kohaldamist. Lõige 2 lubab liikmesriikidel siiski nende kavade ja programmide puhul, mille keskkonnamõju hindamise kohustus tuleneb üheaegselt direktiivist 2001/42/EÜ ja liidu muudest õigusaktidest, sätestada kooskõlastatud või ühise menetluse, mis vastab ühenduse asjaomaste õigusaktide nõuetele, et muu hulgas vältida mitmekordset hindamist.

175. Kõnealused sätted näitavad, et liidu õiguse alusel ettenähtud keskkonnamõju hindamistesse ei tohi suhtuda formaalselt. Pigem on oluline täita eri õigusnormides sätestatud nõudeid. Seejuures ei ole oluline, kuidas asjaomast hindamist nimetatakse.⁶³

176. Küsimus, kas teatavad muude õigusnormide alusel teostatud uuringud vastavad direktiivis 2001/42/EÜ sätestatud nõuetele, vajab igal üksikjuhul eraldi hindamist, mis on siseriiklike kohtute ülesanne. Sellised uuringud peavad vastama direktiivi 2001/42/EÜ sisulistele ja ka menetlusõiguslikele nõuetele. Kuna direktiiv 85/337/EMÜ ja direktiiv 2001/42/EÜ on suures osas paralleelsed, on see põhimõtteliselt võimalik, juhul kui mõlemad hindamised on ühesuguse ulatusega, st juhul kui projekt ja kava põhiosas kattuvad. Välistatud ei ole ka see, et direktiivi 2000/60/EÜ artikli 13 lõike 4 ja VII lisa kohaselt majandamiskavadele esitatud nõuete täitmiseiga täidetakse ka kava keskkonnamõju hindamisele direktiivis 2001/42/EÜ esitatud nõuded.

177. Arvestades direktiivi 85/337/EMÜ⁶⁴ kohta esitatud kaalutlusi, tuleb siiski märkida, et viidatud direktiivi kohase hindamise võimalikke puudusi tuleb suure tõenäosusega käsitada ka direktiiviga 2001/42/EÜ ettenähtud keskkonnamõju hindamise puudustena. Direktiivi 2001/42/EÜ artikli 5 lõige 2 nõuab tunduvalt selgemini kui direktiiv 85/337/EMÜ, et hindamisel tuleb arvesse võtta olemasolevaid teadmisi ja hindamismeetodeid. Mõlema direktiivi artikli 8 kohaselt tuleb otsustamisel arvesse võtta keskkonnamõju kohta kogutud teavet.

63 — 22. septembri 2011. aasta otsus kohtuasjas C-295/10: Valčiukienė jt (EKL 2011, lk I-8819, punkt 62). Vt direktiivi 85/337/EMÜ kohta eespool 60. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Großkrotzenburg, punkt 41 jj; 16. septembri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-227/01: komisjon vs. Hispaania (EKL 2004, lk I-8253, punkt 56) ja minu 29. novembri 2007. aasta ettepanek kohtuasjas C-2/07: Abraham jt (EKL 2008, lk I-1197, punkt 84).

64 — Vt eespool punkt 141 jj.

178. Üheksandale küsimusele tuleb seega vastata nii, et direktiivi 2001/42/EÜ artikli 11 lõike 2 kohaselt ei ole juhul, kui kava kuulub samaaegselt selle direktiivi ning direktiivide 2000/60/EÜ ja 85/337/EMÜ kohaldamisalasse, mis näevad samuti ette projekti keskkonnamõju hindamise, vaja teostada eraldi keskkonnamõju strateegilist hindamist, kui direktiivide 2000/60/EÜ ja 85/337/EÜ alusel tehtud uuringud vastavad sisu ja läbiviidud menetluse poolest direktiivi 2001/42/EÜ nõuetele.

D. Looduskaitse

179. Lõpuks tuleb käsitleda looduskaitset reguleerivate liidu õigusnormidega seotud küsimusi. Riiginõukogu esitab küsimused, mis puudutavad väljapakutud ühenduse tähtsusega alade esialgset kaitset enne nende alade lisamist ühenduse loetellu (selle kohta allpool punkt 1), loa andmise lubatavust, kui puudub teave asjaomase piirkonna linnustiku kohta (selle kohta allpool punkt 2), alade kahjustamise õigustamist niisutamise ja joogiveega varustamise eesmärkidega (selle kohta allpool punkt 3), ka sidususe tagamise võimalikke meetmeid (selle kohta allpool punkt 4) ning asjaolu, kas direktiiviga 92/43/EMÜ on kooskõlas jõe loodusliku ökosüsteemi ümberkujundamine jõe ja järve kultuurökosüsteemiks (selle kohta allpool punkt 5).

180. Kõnealustele küsimustele antavat vastust mõjutab suuresti asjaolu, et Acheloosi jõe osaliseks ümbersuunamiseks loa andmise menetlus on käimas juba pikka aega. See algatati juba enne direktiivi 92/43/EMÜ vastuvõtmist. Seetõttu ei saa kohaldada projektide *ex-ante*-hindamise menetlust vastavalt artikli 6 lõikele 3, vaid kohaldatakse üksnes artikli 6 lõikes 2 ettenähtud keeld põhjustada seisundi halvenemist.

1. Kümnes küsimus – väljapakutud alade kaitse seaduse nr 3481/2006 vastuvõtmisel

181. Kümnennda küsimusega soovib riiginõukogu teada, kas alad, mis kanti ühenduse tähtsusega alade siseriiklikesse loeteludesse ja lõpuks lisati ühenduse tähtsusega alade ühenduse loetelusse, kuulusid direktiivis 92/43/EMÜ ette nähtud kaitse kohaldamisalasse enne, kui avaldati otsus 2006/613/EÜ, millega võeti vastu Vahemere biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu.

182. Seejuures viitab riiginõukogu viiele ühenduse tähtsusega alale,⁶⁵ mis lisati loetellu viidatud otsusega ja mida projekt puudutab.

183. Selle küsimuse puhul lähtub riiginõukogu sellest, et seaduse nr 3481/2006 määravad sätted, artiklid 9 ja 13, kuulutati seadusega välja ja need jõustusid 2. augustil 2006, samal ajal kui otsus 2006/613 avaldati alles 21. septembril 2006. Kui asjaomaste alade lisamiseks ühenduse loetellu oleks määrav nimetatud avaldamise kuupäev, oleksid direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõiked 2, 3 ja 4 olnud sama direktiivi artikli 4 lõike 5 kohaselt kohaldatavad alles alates 21. septembrist 2006,⁶⁶ seega pärast seaduse nr 3481/2006 jõustumist.

184. Otsus 2006/613 jõustus vastavalt tookord kohaldatavale EÜ artikli 254 lõikele 3 (nüüd ELTL artikli 297 lõike 2 kolmas lõik) juba teatavakstegemisel neile, kellele see oli adresseeritud – otsuse artikli 2 kohaselt on need liikmesriigid.⁶⁷ Küsimust, kas alade kaitsele saab üksikisikute vastu tugineda enne otsuse avaldamist, ei ole käesolevas asjas vaja lahendada. Teatavakstegemise kuupäeva – mis liidu õiguse andmebaasi (Eur-Lex) kohaselt on otsuse vastuvõtmise kuupäev ehk 19. juuli 2006⁶⁸ – peab riiginõukogu kindlaks tegema.

65 — Alad on nimetatud eespool punktis 22.

66 — 13. jaanuari 2005. aasta otsus kohtuasjas C-117/03: Dragaggi jt (EKL 2005, lk I-167, punkt 25).

67 — Vt otsuste jõustumise kohta 20. novembri 2008. aasta otsus kohtuasjas C-18/08: Foselev Sud-Ouest (EKL 2008, lk I-8745, punkt 18).

68 — Vt eespool 9. joonealune märkus.

a) Väljapakutud alade esialgne kaitse

185. Kui selgub, et komisjoni otsus tehti Kreekale teatavaks alles pärast seaduse nr 3481/2006 vastuvõtmist, pidi Kreeka tagama väljapakutud alade esialgse kaitse: direktiivi 92/43/EMÜ kohaselt tuleb liikmesriikidel nende alade osas, mille nad valisid ühenduse loetellu kandmiseks, võtta kohaseid kaitsemeetmeid, et säilitada nimetatud alade omadused. Liikmesriigid ei saa seega heaks kiita tegevusi, mis võivad oluliselt kahjustada asjaomaste alade keskkonnaomadusi. Seda eelkõige juhul, kui tegevus võib kaasa tuua kas ala pindala olulise vähenemise või alal esinevate esmatähtsate liikide kadumise või ala hävimise või selle iseloomulike tunnuste kadumise.⁶⁹

b) Alade kaitse pärast kandmist ühenduse loetellu

186. Kui aga tuvastatakse, et komisjon oli oma otsuse seaduse nr 3481/2006 vastuvõtmise ajaks Kreekale juba teatavaks teinud, siis on direktiivi 92/43/EMÜ artikli 4 lõike 5 kohaselt loetellu kantud alade suhtes põhimõtteliselt kohaldatavad artikli 6 lõigete 2, 3 ja 4 sätted. Järgnevalt näitan siiski, et asjaolu, et Acheloosi jõe osalisele ümbersuunamisele loa andmise menetlus oli toimunud juba pikemat aega, takistab artikli 6 lõike 3 kohase *ex-ante*-hindamise teostamist. Pigem on kohaldatav artikli 6 lõige 2 võimalikus koosmõjus artikli 6 lõikes 4 alade võimaliku kahjustamise õigustamisele esitatud nõuetega.

Direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 3 kohaldatavus

187. Näib, nagu oleks alust vastavalt direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 3 esimesele lausele nõuda, et Acheloosi jõe ümbersuunamist hinnataks seoses tagajärgedega, mida see avaldab alade kaitse-eesmärkidele. Selle sätte kohaselt tuleb iga kava või projekti, mis tõenäoliselt avaldab alale olulist mõju, asjakohaselt hinnata seoses tagajärgedega, mida see avaldab ala kaitse-eesmärkidele.

188. Euroopa Kohus on siiski juba sedastanud, et projekti suhtes, millele anti luba enne direktiivi 92/43/EMÜ ülevõtmise tähtaja möödumist või mille suhtes algatati loa andmise menetlus enne asjaomase liikmesriigi liitumist Euroopa Liiduga, ei saa kehtida direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõikes 3 sätestatud kohustused seoses nende tagajärgede *ex-ante*-hindamisega, mida projekt avaldab asjaomasele alale.⁷⁰ Nimelt ei oleks otstarbekas, et menetlusi, mis on keerulised juba liikmesriigi tasandil ja mis ametlikult algatati enne mainitud direktiivi ülevõtmise tähtaja möödumist, koormataks ja muudetak aeganõudvamaks direktiivi eriomaste nõuetega ning et sellega mõjutataks juba kujunenud asjaolusid.⁷¹

189. Peab paika, et käesolev asi ei puuduta enne direktiivi 92/43/EMÜ ülevõtmise tähtaja möödumist antud jõustunud luba ega loa andmise menetlust, mis algatati enne Kreeka liitumist Euroopa Liiduga. Ometigi tuleb seda käsitleda samamoodi – isegi kui asjassepuutuvad alad olid seaduse nr 3481/2006 vastuvõtmisel juba kantud ühenduse loetellu.

69 — 14. septembri 2006. aasta otsus kohtuasjas C-244/05: Bund Naturschutz in Bayern jt (EKL 2006, lk I-8445, punktid 44 ja 46); eespool 31. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Stadt Papenburg, punkt 49 ja 20. mai 2010. aasta otsus kohtuasjas C-308/08: komisjon vs. Hispaania (EKL 2010, lk I-4281, punkt 21).

70 — Eespool 35. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Lauteracher Ried, punktid 53–62, ja eespool 31. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Stadt Papenburg, punkt 48. Sellele põhimõttele tuginesin juba arutelul, mis puudutas direktiivi 2000/60/EÜ eeltoimet majandamiskavade ja meetmeprogrammide koostamise üleminekuperioodil, vt eespool punkt 107 jj.

71 — Eespool 35. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Lauteracher Ried, punkt 57 ja seal viidatud kohtupraktika direktiivi 85/337/EMÜ kohta.

190. Acheloosi jõe osalisele ümbersuunamisele loa andmise menetlused algatati nimelt juba 1990-ndate alguses – seega võimalik, et enne direktiivi 92/43/EMÜ vastuvõtmist – ja nende puhul ei olnud kuni ühenduse loetelu käsitleva otsuse teatavakstegemiseni *ex-ante*-hindamise menetlus asjaomaste ühenduse tähtsusega alade osas kohustuslik.⁷² Kõnealuse menetluse kohaldamine vahetult enne seaduse nr 3481/2006 vastuvõtmist tooks tõepoolest kaasa menetluse märkimisväärse koormamise ja aeganõudvamaks muutmise.

191. Lisaks sellele oli praktikas raske ette näha, millal komisjon ühenduse loetelu vastu võtab. Direktiivi 92/43/EMÜ artikli 4 lõike 2 kohaselt oleks loetelu pidanud kehtestatama juba 1998. aastal ja teised osaloetelud olid avaldatud juba ammu enne Kreekat hõlmavat Vahemere biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu.⁷³ Seetõttu ei pidanud Kreeka tingimata arvestama sellega, et direktiivi 92/43/EMÜ kaitsekord muutub kohaldatavaks enne projekti teostamisele loa andmist.

192. Seega ei olnud ühenduse tähtsusega alade osas vaja teostada direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 3 kohast tagajärgede hindamist.

Direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 2 kohaldatavus

193. Viidatud kohtupraktika puudutab siiski vaid direktiivi 92/43/EMÜ kaitsekorra menetlusõiguslikke aspekte. Direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 2 kohase alade kaitsega seotud sisuliste nõuete suhtes on Euroopa Kohus seevastu korduvalt rõhutanud, et neid ei välista isegi olemasolevad load. Kõnealune säte keelab põhjustada erikaitsealadel looduslike elupaikade ja liikide elupaikade halvenemist ning selliste liikide häirimist, mille kaitseks alad on määratud, kuivõrd selline häirimine võib oluliselt mõjutada kõnealuse direktiivi eesmärkide täitmist.

194. Euroopa Kohus on leidnud, et direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõige 2 võimaldab täita keskkonna kvaliteedi säilitamise ja kaitse – sealhulgas looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse – peamist eesmärki, nagu on märgitud direktiivi põhjenduses 1, kui artikli 6 lõike 3 kohaselt loa saanud kava või projekt osutub hiljem selliseks, mis võib kaasa tuua olulise halvenemise või häirimise ning seda ka siis, kui pädevaid siseriiklikke asutusi ei saa süüdistada eksimuses.⁷⁴ Lisaks sellele võib artikli 6 lõige 2 tuua kaasa olemasoleva loa hilisema kontrollimise kohustuse;⁷⁵ sellest tulenevalt kuulub sellise projekti teostamine, millele anti luba enne direktiivi 92/43/EMÜ ülevõtmise tähtaja möödumist, kõnealuse sätte kohaldamisalasse.⁷⁶

195. Järelikult kohustab direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõige 2 liikmesriike võtma ka juba varasemate projektide suhtes vajalikke meetmeid, et vältida kaitsealade halvenemist või häirimist. Loaomanike õigustatud huvid tuleb vajaduse korral rahuldada hüvitistega.⁷⁷

72 — Eespool 66. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Dragaggi jt.

73 — Komisjon võttis otsuse 2002/11/EÜ, millega võetakse vastu nõukogu direktiivist 92/43/EMÜ lähtuv ühenduse tähtsusega alade nimekiri Makaroneesia biogeograafilises piirkonnas (EÜT 2002, L 5, lk 16; ELT eriväljaanne 15/06, lk 417), vastu juba 28. detsembril 2001. Enne otsust 2006/613 järgnesid otsused veel nelja biogeograafilise piirkonna kohta.

74 — 7. septembri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-127/02: Waddenvereniging ja Vogelbeschermingsvereniging (EKL 2004, lk I-7405, punkt 37).

75 — 20. oktoobri 2005. aasta otsus kohtuasjas C-6/04: komisjon vs. Ühendkuningriik (EKL 2005, lk I-9017, punkt 58).

76 — Eespool 31. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Stadt Papenburg, punkt 49.

77 — Vt eespool 39. joonealuses märkuses viidatud minu ettepanek kohtuasjas Alto Sil, punkt 70 jj.

196. See kohtupraktika ei ole õigusnormide tagasiulatuva kohaldamise keeluga vastuolus. Pigem on uus õigusnorm põhimõtteliselt kohaldatav alates selle jõustumisest. Kuigi seda ei kohaldata varasema seaduse kehtivusaajal tekkinud ja lõplikult väljakujunenud õiguslikele olukordadele, kohaldatakse seda nende tulevastele tagajärgedele.⁷⁸ Seega võib ka projektidele, mis võivad kaasa tuua kaitsealade halvenemise või olulise häirimise, anda loa vaid niivõrd, kuivõrd need on kooskõlas alade kaitsega, kuigi neile loa andmise menetluste suhtes ei olnud veel kohaldatavad direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõikes 3 sätestatud menetlusõiguslikud nõuded.⁷⁹

197. Kui komisjon on kandnud asjaomased ühenduse tähtsusega alad ühenduse loetellu enne seaduse nr 3481/2006 vastuvõtmist, peab riiginõukogu sellest tulenevalt kontrollima, kas seadus on direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõikega 2 kooskõlas.

Ühenduse tähtsusega alade võimaliku kahjustamise õigustatus

198. Kui riiginõukogu peaks jõudma järeldusele, et seaduse nr 3481/2006 vastuvõtmine on toonud ühenduse tähtsusega aladel kaasa looduslike elupaikade ja liikide elupaikade halvenemise või liikide märkimisväärse häirimise, siis tekib küsimus, kas sellist kahjustamist on võimalik õigustada.

199. Direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõige 2 – nagu direktiivi 79/409/EMÜ artikli 4 lõikes 4 sätestatud tegelike linnukaitsealade kaitse – ei näe ette õigustust ülekaalukatest üldistest huvidest tulenevalt. Direktiivi 92/43/EMÜ kohane alade kaitse rajaneb nimelt põhimõttel, et kaitsealade halvenemine või oluline häirimine peab olema lubatud (ja vajaduse korral õigustatud!) artikli 6 lõigete 3 ja 4 alusel. Kui selline luba on antud tagajärgede kohase hindamise põhjal, ei tule artikli 6 lõike 2 kohaldamine põhimõtteliselt enam kõne alla.⁸⁰

200. Käesolevas asjas ei olnud aga direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõiked 3 ja 4 veel kohaldatavadki. Ent oleks ebaõiglane välistada projektide puhul, mille suhtes ei kohaldata ajalistel põhjustel direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõigete 3 ja 4 kohast *ex-ante*-hindamist, erandkorras loa andmise võimalus, mis on ette nähtud artikli 6 lõikes 4. Neid projekte piiratakse rohkem kui hilisemaid projekte, millele on artikli 6 lõiked 2–4 tervikuna kohaldatavad.⁸¹

201. Järelikult tuleb *varasemate projektide* puhul lubada kaitsealade halvenemist või olulist häirimist ka direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 2 alusel, kui artikli 6 lõikes 4 ette nähtud sisulised tingimused on täidetud, st on olemas ülekaalukate üldiste huvide seisukohast eriti mõjuvad põhjused, sealhulgas sotsiaalsed või majanduslikud põhjused, ning puuduvad alternatiivsed lahendused ja asendusmeetmed, et tagada Natura 2000 võrgustiku üldise sidususe kaitse.⁸²

202. Õigustamisele esitatavaid nõudeid tuleb üksikasjalikult käsitleda järgmistele küsimustele vastates.

78 — 6. juuli 2010. aasta otsus kohtuasjas C-428/08: Monsanto Technology (EKL 2010, lk I-6765, punkt 66) ja 16. detsembri 2010. aasta otsus kohtuasjas C-266/09: Stichting Natuur en Milieu (EKL 2010, lk I-13119, punkt 32). Vt ka direktiivi 2000/60/EÜ eeltoime kohta punkt IV–A–6.b). Seetõttu võivad näiteks patentide kaitset käsitlevad uued õigusnormid piirata olemasolevate patentide kaitse ulatust (vt kohtuotsus Monsanto Technology, punkt 69).

79 — Vt olemasolevate lubade elluviimise kohta eespool 39. joonealuses märkuses viidatud minu ettepanek kohtuasjas Alto Sil, punkt 72.

80 — Vt eespool 74. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Waddenvereniging ja Vogelbeschermingsvereniging, punkt 35, ja eespool 39. joonealuses märkuses viidatud minu ettepanek kohtuasjas Alto Sil, punkt 108.

81 — Vt eespool 39. joonealuses märkuses viidatud minu ettepanek kohtuasjas Alto Sil, punkt 110.

82 — Vt eespool 39. joonealuses märkuses viidatud minu ettepanek kohtuasjas Alto Sil, punkt 111.

c) Kümnenda küsimuse kohta tehtud järeldus

203. Seega tuleb kümnendale küsimusele vastata nii, et enne ühenduse tähtsusega alade ühenduse loetelu teatavakstegemist tuleb liikmesriikidel nende alade suhtes, mis olid kantud ühenduse tähtsusega alade siseriiklikesse loeteludesse ja lõpuks lisati ühenduse loetellu, võtta direktiivis 92/43/EMÜ ettenähtud kohased kaitsemeetmed, et säilitada nimetatud alade omadused.⁸³ Juhul kui alade võimalik kahjustamine ei ole õigustatud, peavad liikmesriigid vastavalt direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõikele 2 alates teatavakstegemisest vältima, et projektid, millele loa andmise menetlus algatati enne teatavakstegemist, ei tooks ühenduse tähtsusega aladel kaasa looduslike elupaikade või liikide elupaikade halvenemist või liikide märkimisväärset häirimist.

2. Üheteistkümnend küsimus

204. Üheteistkümnenda küsimusega soovib riiginõukogu teada, kas direktiivi 92/43/EMÜ kohaselt võivad pädevad siseriiklikud asutused anda loa viia ellu jõe ümbersuunamise projekt, kui asjaomase kaitseala lindude kohta puuduvad usaldusväärsed ja ajakohastatud andmed.

205. Magneesia maakonna omavalitsus väidab, et kehtivad menetlusõigusnormid ei luba riiginõukogul lindude kohta andmete puudumist üldse tuvastada, millest tulenevalt on eelotsuse küsimus vastuvõetamatu. See väide tuleb siiski tagasi lükata. Nimelt on eelotsusemenetluses eelotsusetaotluse esitanud kohtu andmed Euroopa Kohtule siduvad ja Euroopa Kohus ei saa kontrollida, kas siseriiklik kohus on oma pädevuse siseriikliku õiguse alusel ületanud.⁸⁴

206. Seega tuleb üheteistkümnendale küsimusele vastata. Iseenesest oleks asjakohane direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 3 esimene lause. Kuna loa andmise menetlus on aga toimunud juba pikemat aega, ei saa seda sätet kohaldada. Selle asemel on kohaldatav artikli 6 lõige 2.

a) Direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 3 esimene lause

207. Projektidele loa andmise ja seejuures arvesse võetava teabe puhul on põhimõtteliselt määrav direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 3 esimeses lauses ettenähtud *ex-ante*-hindamine. Selline hindamine peab tuginema parimatele olemasolevatele teaduslikele andmetele asjaomasel alal esineva linnustiku kohta.⁸⁵

208. Nagu juba selgitatud,⁸⁶ ei ole direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 3 esimene lause kohaldatav asjaomastele ühenduse tähtsusega aladele, kuid kõnealust sätet võib kohaldada direktiivi 79/409/EMÜ kohastele asjassepuutuvatele erikaitsealadele, mis määrati juba varem. Vastavalt direktiivi 92/43/EMÜ artiklile 7 kohaldatakse kõnealuste alade suhtes artikli 6 lõikeid 2, 3 ja 4 alates direktiivi rakendamise kuupäevast või alates ala klassifitseerimisest või tunnustamisest linnukaitsealana liikmesriigi poolt, kui viimane kuupäev on hilisem.

209. Direktiiv 92/43/EMÜ muutus kohaldatavaks ülevõtmistähtaja lõppemisega 1994. aastal. Seega oli artikli 6 lõike 3 esimene lause kohaldatav vähemalt alates sellest ajast ja hiljemalt alates asjaomase ala klassifitseerimisest erikaitsealana, kui viimane kuupäev oli hilisem.

83 — Vt eespool punkt 185.

84 — Vt eespool 46. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus WWF jt, punktid 31–33 ja seal viidatud kohtupraktika.

85 — 20. septembri 2007. aasta otsus kohtuasjas C-304/05: komisjon vs. Itaalia (Santa Caterina, EKL 2007, lk I-7495, punkt 59).

86 — Vt eespool punkt 188 jj.

210. Acheloosi jõe osalisele ümbersuunamisele loa andmise menetlus algas siiski juba enne 1994. aastat, kuna esimesed load anti 1992. aastal. Kuigi riiginõukogu tühistas nii need kui ka hilisemad load, räägib ometi nii mõndagi selle kasuks, et projektile loa andmine oli kuni seaduse nr 3481/2006 vaidlusaluste sätete vastuvõtmiseni järjepidevalt toimunud menetluse ese.⁸⁷

211. Seega tuleb lähtuda sellest, et loa andmise menetlus algatati enne direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 3 esimese lause kohaldatavaks muutumist. Juba viidatud kohtupraktika, mis käsitleb enne menetlusõiguse olulist muutmist algatatud loa andmise menetlusi,⁸⁸ välistab kõnealuses sättes ettenähtud tagajärgede hindamise kohustuse.

b) Direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõiked 2 ja 4

212. Seevastu on kohaldatav direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõige 2.⁸⁹

213. Kõnealuse sätte kohaldamise vajadus on linnukaitsealade puhul veelgi ilmsem kui direktiivi 92/43/EMÜ alusel määratud ühenduse tähtsusega alade puhul. Nimelt tuli Kreekas määrata alad linnukaitsealadeks alates direktiivi 79/409/EMÜ ülevõtmise tähtaja lõppemisest, st 6. aprillist 1981.⁹⁰ Isegi kui nõutavat määramist ei toimunud, kuulusid asjaomased alad sellest kuupäevast alates juba artikli 4 lõike 4 esimeses lauses sätestatud kaitse alla.⁹¹

214. Seetõttu tuleb põhikohtuasjas kontrollida, kas heakskiidetud projekt toob kaasa selliste lindude elupaikade halvenemise, mille kaitseks kõnesolev ala on määratud, või kõnealuste liikide häirimise viisil, mis võib oluliselt mõjutada direktiivi eesmärkide täitmist.⁹²

215. Sellise halvenemise või häirimise tuvastamisel tuleb lisaks kontrollida, kas halvenemist või häirimist on võimalik õigustada direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 4 sisuliste kriteeriumide alusel. Nagu juba näidatud, eeldab õigustamine eelkõige kaalumist, alternatiivsete lahenduste hindamist ja asendusmeetmeid.⁹³

216. Direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 3 kohane formaalne keskkonnamõju hindamine ei ole küll vajalik, kuid liikmesriikide otsustusruumil õigustuse kasutamiseks on siiski piirid.⁹⁴

217. Euroopa Kohus on nimelt märkinud, et direktiivi 92/43 artikli 6 lõiget 4 saab kohaldada üksnes pärast seda, kui kava või projekti mõjusid on uuritud kooskõlas selle direktiivi artikli 6 lõikega 3. Teadlikkus tagajärgedest seoses asjaomase ala kaitse-eesmärkidega on artikli 6 lõike 4 kohaldamise vältimatu eeldus. Niisuguse teabe puudumise korral ei saa hinnata ühtki selle erandsätte kohaldamise tingimustest. Võimalike üldiste huvide seisukohast eriti mõjuvate põhjuste ja vähem kahjustavate alternatiivide olemasolu uurimine nõuab nimelt nende ning asjaomase kava või projekti alale põhjustatavate kahjustuste kaalumist. Lisaks peavad asjaomasele alale põhjustatavad kahjustused olema täpselt kindlaks tehtud ka selleks, et määrata kindlaks, millist laadi peavad olema võimalikud asendusmeetmed.⁹⁵

87 — Vt eespool punkt 169.

88 — Vt eespool punkt 188 jj.

89 — Vt eespool punkt 193 jj.

90 — 25. oktoobri 2007. aasta otsus kohtuasjas C-334/04: komisjon vs. Kreeka (EKL 2007, lk I-9215, punkt 32).

91 — Vt 7. detsembri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-374/98: komisjon vs. Prantsusmaa (EKL 2000, lk I-10799, punktid 47 ja 57); 20. septembri 2007. aasta otsus kohtuasjas C-388/05: komisjon vs. Itaalia (EKL 2007, lk I-7555, punkt 18) ja 18. detsembri 2007. aasta otsus kohtuasjas C-186/06: komisjon vs. Hispaania (EKL 2007, lk I-12093, punkt 26).

92 — Vt sellise kontrollimise kohta eespool 85. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Santa Caterina, punkt 91 jj, ja minu 19. aprilli 2007. aasta ettepanek samas kohtuasjas, punkt 61 jj.

93 — Vt eespool punkt 199 jj.

94 — Vt eespool 39. joonealuses märkuses viidatud minu ettepanek kohtuasjas Alto Sil, punkt 112.

95 — Eespool 85. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Santa Caterina, punkt 83.

218. Järelikult tuleb ka kahjustamise õigustamisel vastavalt direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõikele 2 hoolikalt ja erapooletult hinnata kõiki konkreetse juhtumiga seonduvaid asjaolusid ja seejuures tagada, et kõnealused asjaolud võivad nende pinnalt tehtud järeldusi toetada.⁹⁶ Ka sellega seoses eeldavad kaalumise, alternatiivsete lahenduste kontrollimine ja asendusmeetmed seega õigustamist vajava mõju kohast hindamist.⁹⁷

219. Mõju kohane hindamine peab tuginema asjaomaste alade linnustiku kohta olemasolevatele usaldusväärsetele ja ajakohastatud andmetele. Vastasel korral arvestatakse kaalumisel, alternatiivsete lahenduste kontrollimisel ja asendusmeetmete kindlaksmääramisel vaid oletuslikku kahjustamist. Tegelikult kahjustamise arvessevõtmine ei oleks tagatud.

c) Üheteistkümnenda küsimuse kohta tehtud järeldus

220. Üheteistkümnendale küsimusele tuleb seega vastata nii, et direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 2 kohaselt võivad pädevad siseriiklikud asutused anda loa viia ellu jõe ümbersuunamise projekt, mis toob kaasa selliste lindude elupaikade halvenemise, mille kaitseks erikaitseala on määratud, või kõnealuste liikide häirimise viisil, mis võib oluliselt mõjutada direktiivi eesmärkide täitmist, üksnes siis, kui projekt on õigustatud asjaomastel erikaitsealadel esineva linnustiku kohta olemasolevate usaldusväärsete ja ajakohastatud andmete põhjal.

3. Kaheteistkümnendes küsimus – ülekaalukast üldisest huvist tulenevad põhjused

221. Kaheteistkümnenda küsimusega soovib riiginõukogu teada, kas jõe ümbersuunamise projekti põhjused, mis on seotud esiteks niisutamisega ja teiseks joogiveevarustusega, võivad õigustada kaitseala kahjustamist.

222. Kaheteistkümnenda küsimuse ese on esimene direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõikes 4 sisalduvatest tingimustest, nimelt ülekaalukate üldiste huvide seisukohast eriti mõjuvad põhjused, sealhulgas sotsiaalsed või majanduslikud põhjused. Nagu juba märgitud seoses direktiiviga 2000/60/EÜ, tulevad selliste põhjustena põhimõtteliselt kõne alla niisutamine ja joogiveega varustamine.⁹⁸

223. Kui asjaomane ala hõlmab aga esmatähtsat looduslikku elupaigatüüpi ja/või esmatähtsat liiki, võib vastavalt direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 4 teisele lõigule kaaluda ainult neid seisukohti, mis on seotud rahvatervise või avaliku julgeolekuga, esmatähtsate soodsate tagajärgedega keskkonnale või komisjoni arvamuse kohaselt muude üldiste huvide seisukohast eriti mõjuvate põhjustega.

224. Esmatähtsaid liike või elupaiku leidub kolmel eelotsusetaotluses nimetatud ühenduse tähtsusega alal: „Delta Achelouou, Limnothalassa, Mesologgiou-Aitolikou, Ekvoles Evinou, Nisoi Echinades, Nisos Petalas” (GR2310001), „Limnes Trichonida kai Lysimachia” (GR2310009) ja „Aspropotamos” (GR1440001).⁹⁹

225. Kuna komisjon ei ole käesolevas asjas arvamust esitanud, oleks võimalike õigustavate huvide ring vastavalt direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 4 teise lõigu sõnastusele suurel määral piiratud. Selle kohaselt ei oleks niisutamine huvi, mis võiks projekti õigustada, kuna see ei oleks vajalik ei rahvatervise ega avaliku julgeoleku seisukohast ega oleks seotud esmatähtsate soodsate tagajärgedega keskkonnale. Joogiveega varustamine oleks seevastu asjaolu, mida tuleb kaaluda rahvatervisega seoses.

96 — Vt komisjoni kaalutusõiguse kontrolli kohta 18. juuli 2007. aasta otsus kohtuasjas C-326/05 P: *Industrias Químicas del Vallés vs. komisjon* (EKL 2007, lk I-6557, punkt 77 ja seal viidatud kohtupraktika) ja 6. novembri 2008. aasta otsus kohtuasjas C-405/07 P: *Madalmaal vs. komisjon* (EKL 2008, lk I-8301, punkt 55 ja seal viidatud kohtupraktika).

97 — Vt eespool 39. joonealuses märkuses viidatud minu ettepanek kohtuasjas *Alto Sil*, punkt 112.

98 — Vt eespool punkt 83 jj.

99 — Sellised alad on otsuses 2006/613 tähistatud tärniga veerus C.

226. Siiski ei oleks kohane kohaldada kõnealuseid kahjustamise õigustatusele esitatavaid rangeid nõudeid juba siis, kui kahjustamine ei hõlma asjaomaste alade esmatahtsaid osi. Kuna komisjon on viidatud seisukoha avalikult sätestanud,¹⁰⁰ ei ole sellistel juhtudel muudele huvidele tuginemiseks komisjoni arvamust vaja. Riiginõukogu peab kindlaks tegema, kas kahjustamine hõlmab asjaomaste alade esmatahtsaid osi, ja esitama seetõttu võimalikule õigustamisele rangemad nõuded.

227. Pealegi on projekti põhjused siduvad ja ülekaalukad vaid siis, kui neil on suurem tähtsus kui negatiivsel mõjul, mida nad avaldavad direktiivi 92/43/EMÜ kaitse alla kuuluvatele aladele.¹⁰¹

228. Kaheteistkümnendale küsimusele tuleb seega vastata nii, et vee ümbersuunamise projekti puhul on nii niisutamine kui ka joogiveega varustamine ülekaaluka üldise huvi seisukohast mõjuvad põhjused direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 4 tähenduses, juhul kui kõnealused põhjused kaaluvad üles kõnealuse projekti negatiivse mõju direktiiviga kaitstud aladele. Kui aga kahjustatakse esmatahtsaid elupaigatüüpe või liike, siis tuleb komisjoni arvamuse puudumise korral õigustava põhjusena kõne alla üksnes joogiveega varustamine.

4. Kolmeteistkümnnes küsimus – Natura 2000 võrgustiku üldise sidususe kaitse

229. Kolmeteistkümnenda küsimusega soovib riiginõukogu teada, kas asendusmeetmete sobivuse kindlakstegemisel tuleb arvesse võtta kõnealuse ümbersuunamise ulatust ja sellega seotud tööde suurusjärku.

230. Kõnealune küsimus puudutab kaitsealade kahjustamise õigustamise kolmandat tingimust vastavalt direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõikele 4, nimelt vajalikke asendusmeetmeid, et – olenemata ala kahjustamisest – tagada Natura 2000 võrgustiku üldise sidususe kaitse.

231. Direktiivi 92/43/EMÜ artikli 3 lõike 1 kohaselt on Natura 2000 Euroopa erikaitsealade sidus ökoloogiline võrgustik. Kõnealune võrgustik koosneb aladest, kus esinevad I lisas loetletud looduslikud elupaigatüübid ja II lisas loetletud liikide elupaigad, ning direktiivi 79/409/EMÜ I lisas loetletud lindude ja regulaarselt ülelendavate rändlindude erikaitsealadest. Natura 2000 võimaldab säilitada või vajaduse korral taastada asjaomaste looduslike elupaigatüüpide ja liikide elupaikade soodsat kaitsestaatust nende looduslikul levilal.¹⁰²

232. Vajalikud meetmed saab seetõttu kindlaks määrata üksnes seoses asjaomase ala kahjustamisega. Pädevad asutused peavad kindlaks tegema, milline kahjustatud ala panus Natura 2000-sse läheb projekti tõttu kaduma ning kuidas seda kahju heastada, et lõpptulemusena oleks võrgustiku sidusus tagatud.¹⁰³

233. Seetõttu on Euroopa Kohus juba sedastanud, et asjaomasele alale põhjustatavad kahjustused peavad olema täpselt kindlaks tehtud, et määrata kindlaks, millist laadi peavad olema võimalikud asendusmeetmed.¹⁰⁴ Asendusmeetmete puhul tuleb seega arvesse võtta Acheloosi jõe ümbersuunamise ulatust ja sellega seotud tööde suurusjärku niivõrd, kui võrd need kahjustavad kaitsealasid.

100 — Vt komisjoni suunis, Natura 2000 alade kaitsekorraldus. Loodusdirektiivi 92/43/EMÜ artikli 6 sätete tõlgendamise käsiraamat, Luksemburg 2000, lk 54.

101 — Vt eespool 85. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Santa Caterina.

102 — Vt minu 27. oktoobri 2005. aasta ettepanek kohtuasjas C-209/04: komisjon vs. Austria (Lauteracher Ried, EKL 2006, lk I-2755, punkt 83).

103 — Vt eespool 102. joonealuses märkuses viidatud minu ettepanek kohtuasjas Lauteracher Ried, punkt 84.

104 — Eespool 85. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Santa Caterina.

234. Kolmeteistkümnele küsimusele tuleb seega vastata nii, et selleks, et teha kindlaks selliste asendusmeetmete sobivus, mis on direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 4 kohaselt vajalikud, et tagada Natura 2000 ala üldise sidususe kaitse, tuleb arvesse võtta jõe ümbersuunamise ulatust ja sellega seotud tööde suurusjärku niivõrd, kuivõrd need kahjustavad Natura 2000 võrgustikku kuuluvaid kaitsealasid.

5. Neljateistkümnes küsimus – jõe loodusliku ökosüsteemi ümberkujundamine

235. Neljateistkümne küsimusega soovib riiginõukogu teada, kas direktiivi 92/43/EMÜ, mida tõlgendatakse EÜ artiklis 6 (nüüd ELTL artikkel 11) sätestatud säästva arengu põhimõttest lähtudes, lubab jõe looduslikku ökosüsteemi kujundada ümber jõe ja järve kultuurökosüsteemiks.

236. Suure tõenäosusega tooks jõe loodusliku ökosüsteemi ümberkujundamine jõe ja järve kultuurökosüsteemiks, st järjestikuste tammide rajamine, kaasa direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõikes 2 viidatud olemasolevate kaitstud elupaikade halvenemise. Seda tuleks üksikasjalikult kontrollida asjaomaste kaitse-eesmärkide alusel.

237. Võimalik halvenemine ei tähenda siiski, et kõnealune ümbersuunamisprojekt oleks igal juhul lubamatu. Pigem saab seda õigustada direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 4 kriteeriumide alusel.

238. Õigustamise raames, st üldiste huvidega seotud põhjuste, kahjustamise ja alternatiivsete lahenduste hindamisel tuleb arvesse võtta jätkusuutlikkuse põhimõtet. Kui projekt ei suuda oma eesmarke jätkusuutlikult saavutada või teeb seda vaid mööndustega, siis vähendab see kõnealuste eesmärkide osatähtsust kaalumisel. Samamoodi on ajutine kahjustamine väiksema tähtsusega kui püsiv kahjustamine.

239. Neljateistkümnele küsimusele tuleb seega vastata nii, et projektile, mis näeb ette vee ümbersuunamise Natura 2000 alal, mille tulemusel kujundatakse jõe looduslik ökosüsteem ümber jõe ja järve kultuurökosüsteemiks, võib anda loa juhul, kui direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 4 tingimused on täidetud.

IV. Ettepanek

240. Teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata eelotsuse küsimustele järgmiselt:

1. Direktiivi 2000/60/EÜ, millega kehtestatakse ühenduse veepoliitika alane tegevusraamistik, artikli 13 lõige 6 ja artikli 11 lõige 7 ei kehtesta direktiivi artikli 4 ülevõtmise tähtaega, vaid ainult maksimaalse tähtaja majandamiskavade või meetmeprogrammide väljatöötamiseks. Ometigi ei tulene direktiivist kohustust kohaldada artiklit 4 enne selle tähtaja möödumist.
2. Enne majandamiskavade või meetmeprogrammide kehtestamise eeltoodud tähtaja lõppemist vastu võetud siseriiklikud õigusnormid, mis lubavad suunata vett ühest konkreetsest vesikonnast teise, kahjustavad tõsiselt direktiivi 2000/60/EÜ eesmärkide saavutamist, kui ümbersuunamise tagajärjel muutub pinnavee seisund selliseks, et see on direktiivi artikliga 4 vastuolus püsivalt ja mitte üksnes vähesel määral. Seejuures tuleb ka artikli 4 eeltoime raames kõne alla õigustamine ülekaaluka üldise huviga; isegi kui majandamiskavad ei ole vajalikud, peavad siseriiklikud õigusnormid olema siiski vastu võetud piisavatele andmetele tuginedes.
3. Majandamiskavade kehtestamine ilma üldsuse nõuetekohase osalemiseta on direktiivi 2000/60/EÜ artikliga 14 vastuolus.

4. Keskkonnamõju hindamise uuring, mis esitati riigi parlamendile heakskiitmiseks pärast seda, kui kohus tühistas akti, millega haldusasutus oli selle uuringu juba heaks kiitnud, vastab direktiivi 85/337/EMÜ teatavate riiklike ja eraprojektide keskkonnamõju hindamise kohta (muudetud direktiiviga 2003/35/EÜ, milles sätestatakse üldsuse kaasamine teatavate keskkonnaga seotud kavade ja programmide koostamisse) artikli 1 lõikes 5 sätestatud nõuetele juhul, kui esiteks esitati seadusandjale sellega direktiivis ettenähtud menetluseks vajalik – st piisavalt ajakohane ja täielik – teave ja teiseks sai seadusandja sellele tuginedes projekti keskkonnamõju piisavalt hinnata ja arutada.
5. Direktiivi 2000/60/EÜ artiklis 13 viidatud majandamiskavade suhtes tuleb põhimõtteliselt kohaldada keskkonnamõju hindamist vastavalt direktiivile 2001/42/EÜ teatavate kavade ja programmide keskkonnamõju hindamise kohta.
6. Direktiivi 2001/42/EÜ artikli 13 lõike 1 kohaselt ei saa akte, mis puudutasid jõe ümbersuunamise eraldiseisvate projektide loa andmist ja mis tühistati tagasiulatavalt kohtuotsusega, ega asjaomaste loa andmise menetluste algatamist käsitada direktiiviga 2000/60/EÜ ette nähtud valglapiirkondade majandamiskavade ametlike ettevalmistavate aktidena. Juhul kui loa andmise menetlus on toimunud järjepidevalt ilma katkestusteta, võib neid siiski pidada ettevalmistavateks aktideks, mille alusel koostatakse jõe ümbersuunamise kava, mille keskkonnamõju tuleb hinnata.
7. Direktiivi 2001/42/EÜ artikli 11 lõike 2 kohaselt ei ole juhul, kui kava kuulub samaaegselt selle direktiivi ning direktiivide 2000/60/EÜ ja 85/337/EMÜ kohaldamisalasse, mis näevad samuti ette projekti keskkonnamõju hindamise, vaja teostada eraldi keskkonnamõju strateegilist hindamist, kui direktiivide 2000/60/EÜ ja 85/337/EÜ alusel tehtud uuringud vastavad sisu ja läbiviidud menetluse poolest direktiivi 2001/42/EÜ nõuetele.
8. Enne ühenduse tähtsusega alade ühenduse loetelu teatavakstegemist tuli liikmesriikidel nende alade suhtes, mis olid kantud ühenduse tähtsusega alade siseriiklikesse loeteludesse ja lõpuks lisati ühenduse loetellu, võtta direktiivis 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta ettenähtud kohased kaitsemeetmed, et säilitada nimetatud alade omadused. Juhul kui alade võimalik kahjustamine ei ole õigustatud, peavad liikmesriigid vastavalt direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõikele 2 alates teatavakstegemisest vältima, et projektid, millele loa andmise menetlus algatati enne teatavakstegemist, ei tooks ühenduse tähtsusega aladel kaasa looduslike elupaikade või liikide elupaikade halvenemist või liikide märkimisväärset häirimist.
9. Direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 2 kohaselt võivad pädevad siseriiklikud asutused anda loa viia ellu jõe ümbersuunamise projekt, mis toob kaasa selliste lindude elupaikade halvenemise, mille kaitseks erikaitseala on määratud, või kõnealuste liikide häirimise viisil, mis võib oluliselt mõjutada direktiivi eesmärkide täitmist, üksnes siis, kui projekt on õigustatud asjaomasel erikaitsealal esineva linnustiku kohta olemasolevate usaldusväärsete ja ajakohastatud andmete põhjal.
10. Vee ümbersuunamise projekti puhul on nii niisutamine kui ka joogiveega varustamine ülekaaluka üldise huvi seisukohast mõjuvad põhjused direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 4 tähenduses, juhul kui nimetatud põhjused kaaluvad üles kõnealuse projekti negatiivse mõju direktiiviga kaitstud aladele. Kui aga kahjustatakse esmatähtsaid elupaigatüüpe või liike, siis tuleb komisjoni arvamuse puudumise korral õigustava põhjusena kõne alla üksnes joogiveega varustamine.
11. Selleks et teha kindlaks selliste asendusmeetmete sobivus, mis on direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 4 kohaselt vajalikud, et tagada Natura 2000 ala üldise sidususe kaitse, tuleb arvesse võtta jõe ümbersuunamise ulatust ja sellega seotud tööde suurusjärku niivõrd, kuivõrd need kahjustavad Natura 2000 võrgustikku kuuluvaid kaitsealasid.

12. Projekte, mis näeb ette vee ümbersuunamise Natura 2000 alal, mille tulemusel kujundatakse jõe looduslik ökosüsteem ümber jõe ja järve kultuurökosüsteemiks, võib anda loa juhul, kui direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 4 tingimused on täidetud.